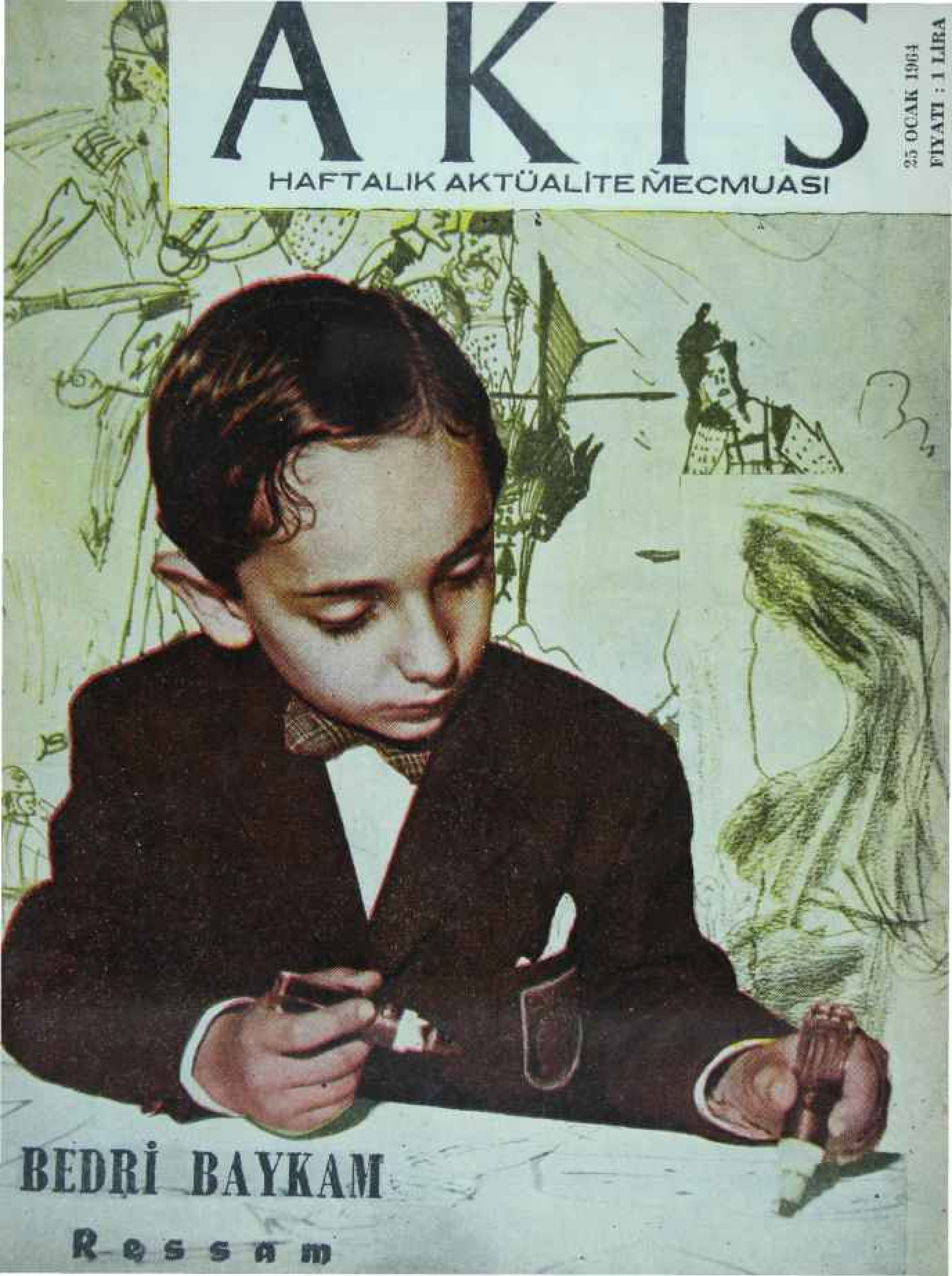
AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

25 OCAK 1964
FİYATI : 1 LİRA

BEDRİ BAYKAM

Ressam

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
GRİPİN
KININLI
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

AKİS

Sayı : 500 Cilt: XXVIII Yıl: 10 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi

Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü

Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Güneri Civaoğlu, Egemen Bostancı (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) — Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — Magazin Kısmı: Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil — İş Âlemi: Fasih İnal — Enerji: Daniyal Eriç, — Resim: Jale Candan — — Yayınlar: İlhami Soysal — — Tiyatro: Naciye Fevzi, Lütfi Ay — Spor: Vildan Âşir. Savaşır.

Resim

Ali Parmakerlı

Fotoğraf

Sungur Taylaner

Klişe

Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri

Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel: 11 89 92

İdare

Rüzgarlı Sokak No:.15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları

Santimi 20 lira

3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlak Tasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer

Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer

Devintes Ticaret ve Sanayi Koli Ştl. Matbaası

Basıldığı tarih

24.1.1964

Fiatı 1 Lira

Kendi Aramızda-

Sevgili AKİS Okuyucuları

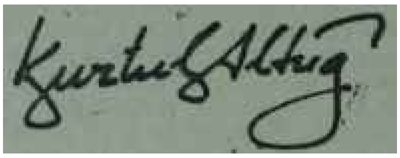
Bu mecmuanın *geçen* sayısında bildirdiği gibi, bu haftanın konusu vergiler olmuştur. Başbakanın bir radyo konuşmasıyla başlayıp Maliye 3akanının açıklamaları ve bunların tefsirleriyle devam eden hareket önümüzdeki günlerde de Meclise intikal edecektir. Vergi tasarılarının Meclisteki âkibeti, İnönü Kabinesinin ve netice itibariyle bu Meclisin de akıbetini tâyin edecektir. AKİS, bu haftaki YURTTA OLUP BİTENLER kısmının bir geniş parçasını o konuya hasretmiştir. Yazıyı hazırlayan Güneri Civaoğlu Ferit Melenle, Maliyenin ve Planlamanın uzmanlarıyla konuşmuş, Meclis koridorlarındaki havayı yoklamış, vergilerin umumi efkârdaki akislerim dikkatle incelemiştir. "Vergiler" yazısı bu bakımdan hadiseye derli toplu bir bakışı sağlamakta ve ayni zamanda muhtemel neticeler konusunda da ciddi fikir vermektedir.

Vergilerin ikinci plâna bıraktırdığı öteki önemli olay Kıbrıs işidir. Kıbrıs işini, diplomatik yazarımız Halûk Ülman takip etmiş, bütün gelişmeleri dikkatle incelemiş, Londrayla temas kurmuş ve KIBRIS OLAYLARI sayfalarımızı hazırlamıştır. Okuyucularımız dikkat etmişlerdir: Bu konuda AKİS, hadiselerin sadece takibi değil teşhisi konusunda da son derece dikkatli davranmış, ama bu sayede gerçekleri her türlü "deformasyon" dan kurtararak gözler önüne sermeye muvaffak olmuştur.

İŞ ÂLEMİ sayfalarımızda da tabii, vergiler haftanın konusudur. İktisat yazarımız Fasih İnal bunların ilânının piyasadaki akislerini takip etmiştir ve bunları son derece ilgi çekici bir yazıda özetlemektedir. "Piyasa" diye bilinen çevrenin hangi hisler, endişeler, ruh haleti içinde bulunduğa bu yazıda belirtilmektedir ve ortaya konan gerçekler, üzerinde dikkatle durulmasını gerektirmektedir.

Kapak Resmimiz, babasından meşhur bir küçük sanatkâra, dünyama dört bir tarafında takdir, hayranlık toplayan Bedri Baykama aittir. Politikacı Suphi Baykamın, bu, inanılmaz kabiliyete sahip oğluyla Jale Candan uzun uzun konuşmuş, onunla âdeta beraber yaşamış, onun çalışma tarzını, düşüncelerini incelemiş, resimlerinin otoritelerde bıraktığı intibaı tesbit etmiş ve bunların hikâyesini RESİM sayfalarımızda, tatlı bir üslûp içinde anlatmıştır.

Saygılarımızla

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Zabite — İçinde bulunduğumuz haftanın ortalarında Çarşamba günü bir Genel Müdür, başında bulunduğa teşkilâtın Yazı İşleri Müdüründen odayı dolduran memurların endişe dolu bakışları arasında, kelimenin tam anlamıyla dayak yedi. Genel Müdür tamir ESHOT Genel Müdürü Enver Çalıktır.

Önce Yazı İşleri Müdürü Ercüment Gülserenin odasında başlıyan dayak faslı daha sonra Belediye Başkanı Osman Kibarın odasında devam etti. Çalık yediği yumrukların öcünü almak üzere Bayındırlık ve İçişleri Bakanlıkları ile İzmir Savcılığına başvurdu. Olayın bundan sonraki gelişme tarzı merakla beklenirken, İzmir basınında ve ESHOT Şirketi çevrelerinde çeşitli haberler kulaktan kulağa fısıldanmakta ve dayak olayının, Kibarın Çalık a olan husumetinden doğduğu söylenmektedir.

Söylentilere göre meselenin aslı bundan üç ay kadar önceye, Mahalli Seçimlere kadar uzanmaktadır. Seçimlere tekaddüm eden günlerde o zamanki Belediye Başkanı Başol tarafından ESHOT Genel Müdürlüğüne getirilmiş bulunan Enver Çalık ile Osman Kibarın yıldızları nedendir bilinmez bir türlü barışmamıştı. Seçimlerden sonra hemen Başkanlık koltuğuna oturan Kibarın ilk işi Çalıkı ESHOT Genel Müdürlüğünden alarak Elektrik Fabrikası Müdürlüğüne getirmek oldu. Ancak Bayındırlık Bakanlığı bu tayini onaylamamış ve tayin emrini Belediyeye geri göndermişti. İzmir Valisi Enver Saatçigil de Bayındırlık Bakanlığının tutumunu benimseyerek Çalıkın yanında yer alınca Kibar çözümü son derece çetin bir durumla karşı karşıya kaldı. Önce bir süre kararında direnmeyi denedi. Bu arada Çalıka 2 ay istirahat alması lüzumu, 1 ay da Kibarın izin vereceği fısıldanıyordu. Bu haberlerin arkasında daha gizli bir şeyler arayanlar bir BETONTAŞ Firması hikâyesi üzerinde durdular. Seçimler sırasında ESHOT Şirketi 2500 adet beton direk almak istemiş, bu arada BETONTAŞ Firmasının getirdiği teklif Çalık tarafından reddedilmişti. Oysa BETONTAŞ Fabrikasının müdürü AP li bir belediye meclisi üyesiydi.

Enver Çalık kendisine perde arkasından teklif edilen izin teklifini kabul etmedi. Kibar kararında direndi. Bir süre durum bu keşmekeş içinde devam etti. Bu süre içinde Kibar sık sık beyanatlar veriyor ve "Hem kendisine hem de ilgili makamlara bildirdim. Artık Çalık problemi diye bir problem yoktur" diyordu.

Nihayet içinde bulunduğumuz haftanın başlarında Kibar gerek Bayındırlık Bakanlığı ve gerekse Vali Saatçiğilin baskılarına dayanamıyarak 2834 numaralı bir yazıyla Enver Çalıka Genel Müdürlük görevine başlamasını tebliğ etti. Yazının gönderilmesinden hemen sonra da ESHOT Genel Müdürlük makamına kurularak, şirketin bütün âmir ve şeflerine daha tince hazırlamış olduğu bir bildiriyi dikte etmeğe başladı. Bildiri şöyleydi:

1 — Yapılacak bilûmum tediyelerde âmiri ita yetkisi ile İdare Encümeni Başkanlığı tedviri bizzat tarafın-. dan ifa edilecektir.

2 — 1964 yılı ESHOT bütçesinin Belediye Meclisinde müzakeresi sırasında müessesenin reorganizasyonu. tasarraf yönünden zaruri görülmüştür. Bu hususu temin için bizzat çalışmakta bulunduğumdan, netice alınıncaya kadar gerek idare ve gerekse teknik servislerde yapılacak bilûmum iş yürütümü hakkındaki tamimlerin tasvibim alınmadan yürürlüğe konulmamasının usul- ittihazını,

3 — Personel, memur, müstahdem, işçi tayin ve nakil işlemlerinin 17/1/1964 gün ve 2540 sayılı tamim esasları dahilinde yürütülmesini ehemmiyetle rica ederim..

Osman Kibar, bu emirleri ile Enver Çalıkı, ESHOT - un başına âdeta bir sembolik Genel Müdür yapmış, Çalıkın bütün yetkilerini kendi eline almıştı.

Çalıkın odasını belediyeden sonra İkinci makam odası yapan - zira Kibarın Fuar idaresi binasında da bir üçüncü mükellef makam modası vardır ve bu odayı ne maksat için kullandığı şimdilik meçhuldür- Osman Kibar, Çalıka da Genel Müdürlük binasının çatı katında ' bir odacık lütfetmişti.

Oysa ESHOT Genel Müdürlüğü Talimatnamesinde aynen şöyle denilmektedir:

"A) Genel Müdür, teşkilâta verilen vazifelerin başarılmasını, lüzumlu tedbirlerin alınmasını, işletmenin organizasyonunu, kadrolara alınacak elemanların tayinini, iş koordinasyonunun tanzimini, iş programlarının tesbitini, vereceği umumî direktiflerin ışığı altında âmme hizmetinin aksamamasını temin eder.

B) Genel Müdür muavinleri, Genel Müdürün yardımcısı olup, bu talimatname ile kendilerine bağlanmış. olan teşkilâtın mesaisini daimi surette kontrol ve gereken hususları Genel Müdüre arzederler. Bu servislerin hizmetlerinin ifası halamından nasıl çalışmaları iktiza edeceği hususunda Genel Müdürün direktifleri dahilinde sevk ve idareyi yaparlar."

İşte Osman Kibar, bir takım emellerini tahakkuk ettirebilmek amacı ile kanunların açık hükümlerini hiçe saymaktadır.

Ama her halde, kendisini, kanunlara riayet ettirecek makam da bu memlekette bulunmaktadır.

Not : İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar aleyhine biri 748 bin liralık yolsuzluk, diğerleri de döviz kaçakçılığı ve Tedbirler Kanununa aykırı hareketten üç dâva açılmış bulunmaktadır.

Turizm___Bu hafta içinde Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından Bakanlar Kuruluna bir kararname sevkedildi. Kararname turizmle ilgili yeni ve yüksek seviyede bir kurulun kuruluş esaslarını tespit etmektedir. Bütçe Komisyonlarında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı bütçesi görüşülürken bir gerçek ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bu Bakanlığın memleketin turizm dâ**vasını** tek başına halletmesine imkân yoktur. O halde **diğer** bakanlıkların da dahil olacağı bir yüksek seviyede kurul bu işe elatarsa neticeye müessir olması daha kolay Olur.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından hazırlanıp Bakanlar Kuruluna gönderilen kararname, bir Turizm Koordinasyon Kurulunun kurulmasını talep etmektedir. Bu Kurul prestiji temin ve lüzumsuz idari oyalamalara mani olmak için doğrudan doğruya Başbakan İsmet İnönüye bağlı olacaktır. Kurulun esas üyeleri, başta Turizm ve Tanıtma Bakanlığı olmak üzere sırasıyla yol dâvası için Bayındırlık Bakanlığı, deniz, hava, kara nakliyatı ve feribot seferlerini tanzim için Ulaştırma Bakanlığı, otelcilik faaliyetlerini tanzim için Millî Eşitim' Bakanlığı, Banka ve fon muameleleri ve gümrük işleri için Maliye ve Gümrük ve Tekel Bakanlığı, Bölge Plânlaması için İmar ve İskân Bakanlığıdır.

Turizm Koordinasyon Kuruluna ayrıca, gerektikçe Tarım Bakanlığı - av sporları için -, Sağlık Bakanlığı --tıbbi turizm için -, Çalışma Bakanlığı - sosyal turtam için- katılacaklardır.

Kararname, Bakanlar Kurulunun onayından geçtikten sonra Kurul belirli zamanlarda toplanacaktır. Her toplantıya Turizm ve Tanıtma Bakanlığı tarafından-, bir rapor sunulacaktır. Ayrıca Kurul toplantılarına Birleşmiş Milletler Turizm Uzmanı Robert Ginsbach da katılacaktır.

Şimdi bütün mesele, yıllar boyunca ehliyetsiz elemanlar elinde perişan sürüklenmiş turizm dâvasının emin **ellere** teslim edilmesidir. Bu konuda ise nikbin olmak için henüz hiç bir işaret yoktur.

Bankacılık — Türkiye Bankalar Birliği tarafından **geçen hafta i**çinde Türkiyedeki bütün bankalara gönderilen bir bildiri, kasalarındaki mevduat miktarını arttırmak üzere olmadık çarelere başvuran ve bir takım garip vaadlerde bulunan bazı bankalarda bir soğuk duş tesiri yaptı. Türkiye Bankalar Birliği Genel Sekreteri Nail; Gidelin imzasını taşıyan bildiride aynen şöyle denilmekteydi :

Bankanız tarafından tevdiat sahiplerine sağlanabilecek menfaatların kemiyet ve keyfiyet bakımından mudileri tatmin ve teşvik edici bir nizama bağlanmış bulunduğu malûmdur. Bu nizamı takibeden unsurlardan bazıları doğrudan doğruya kanunlarımızda yer. almış, diğerleri ise mesleki tesanüt ve tanzim çalışmalarımızın musibet eserleri olarak Hükümet kararları şeklinde yürürlüğe konulmuştur. Geçirdiğimiz tatbikat yıllarının sağladığı tecrübelerle tedricen gelişen ve mevduat sahiplerince de alışılmış olan bu disiplinlerin titizlikle korunması, gerek umumi gerekse menfaatlerimiz icabıdır. Birliğimize intikal eden bilgilerden anlaşıldığına göre bu gerçek, bazı bankalarımızın mahallî teşkilâtı tarafından lâyiki ile anlaşılamamış ve şubelerine yapılan tevdiat miktarını arttırmak gayreti içinde hem mevzuatın hem de meslektaş hak ve menfaatlerinin ihlaline müncer olabilecek usullere ve muamelelere tevessül olunmuştur. Bu aşırı hareketlerin daha fazla genişlemeden ve mukaveleleri davet etmeden önlenmesi, muhakkak ki umum müdürlüklerimizin tesirli uyarma ve mürakabeleri ile gerçekleşebilecek bir husustur. Mevcut üzücü hareketlerin bu günkü durumunda müesseselerimiz ve meslek muhitimiz içinde düzeltilebileceğine kani olan Türkiye Banktılar Birliği İdare Heyeti, üye bankalarımızın cümlesinden konuyu süratle ele almaların, cari mevzuata ve bankacılık vekarına aykırı olduğu gibi diğer müesseselerin hak ve menfaatlerini de ihlâl eden bu hareketlere son verilmesi hususunun teşkilâtlarına kesin talimatlarla bildirilmesini rica etmeyi tekarrür ettirmiş bulunmaktadır. Keyfi yeti Türkiye Bankalar Birliği İdare Heyetinin kararı uyarınca ve saygılarımla arz ederim."

Geçmiş 10 yıllık bir hesapsız devre içinde yerden mantar gibi çıkmış olan bu bankalar, o yıllarda bol keseden kredi dağıtmışlar ve 27 Mayıstan sonra ise tekrar mali güç kazanmak üzere iflâs dahi etmeyi göze alarak kesif bir reklâm kampanyasına girişmişlerdi. Her köşe başında bir bakkal dükkânı gibi açılmakta olan bu bankalarla ilgili olarak içinde bulunduğumuz haftanın başlarında bir yetkili :

"— Hatırlanacağı üzere bu bankalar enflâsyonist devrin kalıntılarıdır. Bu devrin özellikleri, bu kabil bankaları doğurmuştur. Enflâsyonist devir içinde bu bankalar hesapsız kredi tevziatı yapmışlardır. Bilahare bu kredileri tahsil edemez hale gelmişlerdir. Kredileri tahsil edemeyince de kasa mevcudunu arttırmak gayretine kapılmışlar ve mevduat sahiplerine gayri kanuni yollardan çok cazip tekliflerde bulunmuşlardır, Fakat bu da çıkar yol değildir. Bu gibi bankalar yavaş yavaş tasfiye edileceklerdir" dedi.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 10 25 Ocak 1964 Sayı: 500 Cilt: **XXVIII**

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

İsaya ve Musaya bakmadan..

Bu hafta Ferit Melen, batı standartlarına uygun bir yeni Türkiye yaratmak isteyenlerin, memleketin şu intikal devresindeki hallerini şahsında, temsil etmektedir. Yergi Reformunun esaslarını açıklıkla ve cesaretle söyleyen İsmet İnönünün koyduğu prensiplere hiç kimse itiraza cüret edememektedir. Bunlar bugün Türkiyenin sağlam kuvvetlerinin o kadar sıkı benimsedikleri esaslardır M bunlara el atmamanın rejimi nereye götüreceği herkes tarafından bilinmektedir. Ama İnönüden sonra tatbikatın açıklanmasını yapan Maliye Bakanı hemen bir tenkit yağmura altında bırakılmak istenmiştir. Halbuki İsmet İnönü o nefis radyo konuşmasını Ferit Melenle birlikte hazırlamıştır. Ferit Melen ise yaptığı açıklamayı İsmet İnönüye göstermiştir.

Maliye Bakanının durumu, insanı gülmekle ağlamak arasında bırakacak kadar gariptir. Daha. çok yapılmasını isteyenler, buna Ferit Melenin mani olduğunu ileri sürmektedirler. Bunda hakla bir taraf yok değildir. Hayatının bir uzun kısmını memurluk masasının bir tarafında, ama bir uzunca kısmını da öteki tarafında geçirdiği için Ferit Melen «bağcı döğmek» ile «üzüm yemek» arasındaki farkı hep gözlerinin önünde tutmaktadır. Hedefin bağcı döğmek değil üzüm yemek olduğunu bildiğinde de işin teorisyenlerinin bazen asabını bozmakta, fazla yavaş, fazla pasif, fazla çekingen, fazla mütereddit, fazla tavizci bulunmaktadır. Ama Ferit Melen, daha az yapılmasını, hatta hiç yapılmamasını isteyenlerin oklarının da başlıca hedefidir. Bu, gelirlerin ilânı, bu, tarım sabasının vergilendirilmesi, bu, gaza zam, mazota zam hep onun başının altından çıkmaktadır. Bilhassa A.P. çevrelerinden gelen tenkitleri dikkatle izlemek lâzımdır. Maliye Bakanından başlıca şikâyet, özel sektörün ürkütülmesidir! Bir başyazar, ciddi ciddî şöyle yazabilmektedir: «Vergi alınırken Başbakanın ve Maliye Bakanının radyo demeçlerinde kullandıkları ifade tarzı ile sermaye ürkütülmemelidir, sermaye sindirilmemelidir! Ne demiş, Başbakan ve Maliye Bakanı? «Çok vergi kaçırılıyor, bunu kesinlikle önleyeceğiz!»

Maliye Bakanı Melen masası başında
Muhammedin adamı

Bir yandan Türkiyeyi iten kuvvetler, diğer taraftan onun eteğine yapışmış, durdurmaya çalışan kuvvetler. Bunların ortasında, sorumluluğu sırtında taşıdığı için ne Türkiyenin hızı fazla kaçırıp ilk dönemeçte kayaya toslamasına, ne de hayatiyetini kaybetmiş bir nizama bağlı kalmasına müsaade etmemek mevkiinde insanlar..

Ferit Melen şimdi, Allahtan sahip olduğu serinkanlılığıyla, bir «abalı» gibi, Îsaya ve Musaya bakmadan Muhammedi memnun etmenin çabası içindedir ve onun bu haftaki durumu Türkiyenin nasıl bir dörtyol ağzında bulunduğunu her şeyden daha iyi göstermektedir.

Vergiler

Sırat köprüsü

Maliye Bakanı Ferit Melen, uzun masanın diğer ucunda oturmakta olan Mülkiye rozetli genç gazeteciye bir süre baktıktan sonra :

"— Artık yardımlarınızı bekliyorum" dedi.

Olay geçen haftanın sonlarında Cumartesi günü Maliye Bakanlığının ikinci katındaki geniş toplantı odasında geçti. Melen, o gün son hartaların en ilgi çekici konusu olan yeni vergi kanunlarını açıklamak üzere bir basın toplantısı tertiplemişti. Ancak

Madalyonun Öteki Yüzü

Metin TOKER

İsmet Paşa çizmelerini çekmiş bulunuyor. Ayağında çizmesi, girdiği saha Kıbrıs Dâvası değildir, İsmet Paşa onu, aklıyla halletmeye çalışıyor. Ama yepyeni bir Türkiyede, gerçekleşmesi şart reformların üzerine ürkmeden ve kudretinden, emin olarak yürüyor. İsmet Paşa bir bayrağı eline almıştır, arkasında memleketin bütün sağlam kuvvetleri, o hedefe doğru ilerlemektedir. Türkiyede bir Başbakan bir radyo konuşmasında «Türkiye bu sene, geçen yıla nisbetle bir milyar lira fazla vergi verecektir» diye başlasın, Türkiyede bir Başbakan bir radyo konuşmasında «Geliri sabit olan vatandaş, memur, subay, işçi vergisini tam olarak ödeyecektir. Vergisini namus borcu, vatan borcu bilen vatandaş bunu doğru olarak, rızasıyla ödeyecektir. Bunların yanında bir zümre ise hem çok kazanacak, hem hiç vergi ödemeyecektir. Olmaz böyle şey!» desin, «Türkiyede fert başına düşen milli gelir yılda 1600 liradır. Bakınız etrafınıza, bu kadar gelirle yaşayan kimse var mı? Eğer bunlar yılda 1600 liranın çok üstünde bir gelir sağlıyorlarsa bunun sebebi bir büyük kütlenin 1600 liranın çok altında bir gelirle yaşamaya çalışmasıdır» açıklamasını yapsın... Bu, görülmüş ve işitilmiş bir şey değildir. Ama İsmet Paşanın son tutumunun bütün yurtta, büyük basında; memleketin en sağlam kuvvetlerini teşkil eden çevrelerde inanılmaz bir destek bulması, beğenilmesi, takdir edilmesi, desteklenmesi 1963 Türkiyesinin bambaşka, çok değişik bir Türkiye olduğu gerçeğini herkese ispat etmiş bulunmalıdır. Bu reformları yapmamaya imkân olmadığı açıktır, ortadadır. İsmet Paşa bunların, devlet adamı namuslu olursa bir açık rejini içinde, mürakabeli bir sistemle mükemmelen yapılabileceğini ispat yolundadır. Ordunun, Gençliğin ve Basının onu bu mücadelesinde sıkı, sıkıya tutması Ordunun, Gençliğin ve Basının bu memlekette açık rejimin, murakabeli sistemin başlıca savunucuları olmasının neticesidir.

Ancak çizine, bu yeni yolda İsmet Paşanın tek vasıtası değildir. Her zaman olduğu gibi, bu sefer de akıl çizmeyi yalnız bırakırsa hedefe varmak imkânsız hal alır.

Memleket vergi verecektir. Kudreti olan herkes bunu bir vatan borcu bilecektir. Kudrete göre nisbet şu kadar olacaktır, bu kadar.. Her halde, vergi vermeyen kudret sahibi bulunmayacaktır. Mükemmel!

Şimdi, Bütçe Komisyonunda yapılan şu açıklamayı dinleyiniz: Geçen yıl Türk Hava Yolları 26, Denizcilik Bankası 19 Milyon lira zarar etmiştir. Bunu duyan vergi mükellefinin «Allah razı olsun!» diyeceği hususunda her hangi bir kimsede acaba bir düşünce bulunabilir mi? Vatandaş vergisini tam olarak ödeyecek, fakat bilecek ki bu vergi, bilhassa adına İktisadî Devlet Teşekkülü denilen ve adından başka hiç bir şeyi iktisadî olmayan arpalıklarda çarçur edilecek! İsmet Paşanın tabiriyle, böyle şey de olmaz. Bir gemisi olan adam milyon kazanıyor. Koca Denizcilik Bankası, bütün imkânlarına rağmen yılda hazineye 19 milyon lira külfet yüklüyor. Sümerbankı böyle, Etibankı böyle, Kömür İşletmesi böyle, Demiryolları böyle.. Tenkitlere karşı arkasına sığınılan paravana «kamu görevi» dir. Ama Türkiyede herkes bilmektedir ki asıl sebep «devlet israfı» dır ve devleti devletten daha fazla zarara sokmaya bu memlekette hiç kimsenin gücü yetmemektedir.

Bu teşekkülleri liberal ekonominin çarkı arasına terbetmeyi gerçekten ciddi ciddi düşünen bir kimse bu topraklar üzerinde yaşamakta andır, bilinmez. Böyle biri varsa, talihsizin dünyadan haberi olmamak gerekir. Bu teşekküller, Türkiye gibi bir memlekette, daha yıllar yılı, en azından esası itibariyle devlete ait olarak kalacaklar, öyle hizmet göreceklerdir. Fakat, bu halleriyle değil.. Şimdiki hallerine hal demek dahi mübalâğadır. Bunlar, tam bir perişanlığın içindedirler ve bünyelerinde köprü başlarını tutanlardan itibaren bütün açıkgözlerin geçim, hattâ lüks vasıtasıdırlar. O bedava seyahatler, o ağırlama masrafları, o şatafatlı lojmanlar, otomobiller, pikaplar ve nihayet sayısız «kartvizit memurları», hiç bir işletme kaidesine uymayan bir işletme tarzı bu milyonlarca liralık korkunç zararların sebebidir.

Eee, durum bu iken, mükellefin gözü önünde vergiler o açıkların kapanması için kullanılırken vergi vermek «namus borcu», «vatan görevi», «askerlik gibi bir şey» telâkki edilebilir mi? Bunu istemek, her hangi bir kimsenin hakkı olabilir mi? Devlet israfı, israfların bu en korkuncu, mutlaka önlenmek lâzımdır ve bu işin vergi reformuyla paralel gitmesi şarttır. Kârdan geçtik, ama bir Denizcilik Bankasının hiç olmazsa yıl sonunda başabaş gelmesini istemek, beklemek her mükellefin hakkıdır.

İktisadî Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonuyla ilgili çalışmalar tamamlanmıştır. Hattâ kanunu Meclistedir. Bunun ihtiyaca kâfi gelip gelmeyeceği, tartışmalar sırasında anlaşılacaktır. Ama mesele kanundan ziyade, topyekûn devlet dairelerine hâkim hava işidir. Devlet israfı, Hükümet bir havayı azimle ve cesaretle yaratabildiği takdirde önlenecek, vergi verenler paralarının deve yapılmadığı inancına ancak öyle sahip olacaklardır. Bakanlarına veya kendilerine en pahalı cinsinden oda döşetmeyi asit görev bilen Umum Müdürlerden bu memleket halkı, kazandığı halde vergi vermeyen kudret sahibinden olduğu kadar şikâyetçidir, dertlidir.

İsmet Paşanın çizmesiyle dalması gereken bir vuruşma sahası, işte budur. Vuruşmanın çetin olacağından hiç kimsenin şüphe etmemesi lâzımdır. Ama o saha açık kalırsa bütün sistem değişebilir, reformların istikameti başkalaşabilir ve devlet! vatandaşın sömürmesi önlense de devleti devletin sömürmesi sürüp gider ki bu, delik bir cebe para doldurmaya çalışmaktan öteye gitmez.

Melen geçen yıl da bir takım vergiler koymuş olan bir Maliye Bakanıydı- ve bu sebeple toplantının başlarında hayli heyecan eseri gösterdi. Kısık bir sesle konuşuyor, hemen hemen her kelimeden sonra bıraktığı tesiri ölçmek istercesine, masanın etrafındaki gazetecileri süzüyordu.

Gerçekten Üçüncü Koalisyon Hükümetinin kurulmasına tekaddüm eden günlerden bu yana genç Bakanların parolası haline gelen "Sosyal Adalet" deyiminin en tehlikeli cephesini, vergi reformları teşkil etmektedir. Bu konuda en büyük, yük de Maliye Bakanı Ferit Melenin omuzlarındadır. Yeni vergi kanunlarının hazırlanmasının yanı sıra Parlamentodan geçirilmesi de ayrı bir derttir. Ama gerek Melenin ve gerekse Hükümetin diğer genç Bakanlarının asıl üzerinde durdukları husus bu kanunların halk oyunda nasıl karşılanacağıdır. Hükümet programında belirtildiği gibi vergi reformunun ana hedeflerinden biri, kalkınma çabalarının her geçen yıl biraz daha arttırdığı finansman, ihtiyacını sosyal adalet ilkeleri çerçevesi içinde sağlamak ve vergi sistemini, milli gelirdeki artışları kendiliğinden izleyebilecek hale ge tirmektir. Ancak bu amaçlar halkoyuna gereği kadar izah edilebilecek, kanunlar Meclise getirilinceye kadar geniş halk kitlelerinin tasvibi ' kazanılabilecek midir? Tasarılar şüphesiz ancak bu hususlar gerçekleştirilebildiği 'takdirde kanunlaşabilecektir. Tabii bu arada müzakereleri sürükleyecek nitelikte dinamik ve bilgili grup sözcülerinin de büyük çapta rolü olacaktır.

Melenin basın toplantısı meselelere bu açıdan bakıldığı takdirde büyük bir önem taşımaktadır ve Melen de durumu gizlemeye lüzum görmiyerek "yardımlarınızı bekliyorum" demiş, basın mensuplarından olumlu bir tutum beklediğini açık açık söylemiştir.

Ne umdu ne çıktı..

Maliye Bakanı basın toplantısının ertesi günü sabah gazetelerini okuduğunda doğrusu hiç de aradığı havayı bulamadı. Gerçi yaptığı açıklamalar gündeliklerin birinci sahifelerinde sürmanşet olarak yer almıştı ama sekreterler vergi kanunlarının daha az önemli olmasına rağmen halkı asıl ilgilendiren bölümlerini ön plâna almışlar ve iri puntolu harflerle gaza ve mazota zam yapılacağım bildirmişlerdi. Bu haberleri okuyan en iyi niyetli kimseler dahi "Gene mi zam?" diye mırıldanmaktan kendilerini alamadılar. Haftanın başlarından itibaren vergi haberlerinin yerini bilhassa karşı cephe gazetelerinin fıkra köşelerinde, başmakale sütunlarında Melene yöneltilen sert tenkitler aldı. Gariptir ki bir uçtan diğer uca kadar çeşitli cereyanların kalem sahipleri, aynı noktada birleşmişlerdi. Şimşekler Hükümetin, yahut İnönünün değil de onun başında bulunduğu Hükümetin bir üyesinin üzerinde toplanıyordu.

Bir gaz bayiinde kuyrukta bekliyenler
Fakirin ekmeği ümit

Önce gazetelerde başlıyan bu yaylım ateşi kısa bir süre içinde Parlâmento koridorlarına, vergilerden zarar gören bazı derneklere intikal, etti. AP milletvekili ve senatörler hayli enteresan demeçler verdiler, zirai kazançların vergilendirilmesini tenkid ettiler, vasıtalı vergilerin çokluğundan yakındılar. Ancak, bu arada dikkati çeken husus siyasilerin tenkid ederken hiç bir şekilde başka alternatif göstermeyişleri oldu. Biraz kitap sayfası karıştırmış olanlar. zirai kazançların vergilendirilmesi meselesinde Türkiyede henüz kadastro işlemenin tamamlanmadığını ileri sürdüler. Ama kendilerine ortada aşağı yukarı 1 milyar lirayı bulan bir vergi kaçakçılığı bulunduğu ve şimdilik, tek çarenin mevcut imkânlardan faydalanmak olduğu hatırlatıldığında söyliyecek söz bulamadılar. Sadece. "İnönünün konuşmasında açıkladığı vergi reformuyla bu kanunların getirdiği yeni vergiler çok farklı " demekle iktifa ettiler.

Muhalefeti sinirlendiren asıl mesele mükelleflerin isimlerinin, kazançlarının ve ödedikleri vergi miktarlarının ilân edilmesi kararı oldu. Hangi vergi kanunu çıkartılırsa çıkartılsın bir kolayını bulup ödememek mümkündü ama, bu isimlerin ilânını önlemek imkânsızdı! Pamuk tüccarları, ünlü ithalât ve ihracatçıların, toprak ağalarının ödedikleri' vergi miktarının - bu miktar bazen orta dereceli bir memurun ödediği vergiden bile azdır- açıklanması AP nin sonu demekti.

Bu arada sinirlerine hakim olamıyan bazı AP liler olmadık demeçler verdiler. Rize Milletvekili Erol Yılmaz Akçal "Dünyanın hiç bir yerinde vergi verenler açıklanamaz" fetvasını verirken ünlü Şinasi Osma -herhalde sporculuk günlerini hatırlayarak - "Yeni zamlar vatandaşın moralini bozmuştur" dedi. Ama en ilgi çekici sözler AP nin Trabzon senatoru Yusuf Demirdağ tarafından söylendi :

"— Hiç memnun olmadım."

Zaten hiç kimse onun ve onun sınıfının memnun olacağını düşünmemişti ki..

Eski Alışkanlıklar

Yeni vergilerin, bırakınız Meclisi, C.H.P. Grupu içinde ve CH.P. li politikacılar arasında bir mukavemetle karşılaştığı şüphesizdir. Bu mukavemetin altında yatan esas sebep ne vergilerin lüzumu veya lüzumsuzluğu, hattâ ne de bunların uygunluğu veya uygunsuzluğudur. İtirazların, temeli, bizim siyasetçilerimizin meşhur «Yahu, bize seçimi kaybettireceksiniz!» endişesidir. Bunların bilmedikleri yahut bir türlü anlamadıkları, secimi bunu yapmanın değil, yapmamanın kaybettireceğidir. Mahalli secimler günü CH.P. hin memleketteki itibarı ile su anda C.H.P. nin memleketteki itibarı arasındaki farkı görmemek için kör olmak lâzımdır. Bu, doğrudan doğruya, «Beklenen C. H.P.» nin vatan sathında kendisini, küllerinden silkinerek belli etmeye, canlanmaya, harekete geçmeye başlamasının neticesidir. «Yahu, bize seçimi kaybettireceksiniz!» endişesi ise politikada «Menderes Ekolü» nün —bu ekolün tesiri altında çok kimse CHP. de de vardır— ne de olsa yü reklerde ve zihinlerde bir tortu bırakmış olmasıyla izah edilmek lâzımdır.

Bu hafta bu mecmuanın İŞ ÂLEMİ sayfalarında bulunan, iktisadî bahisler yazarımız Fasih İnalın yazısını ilgiyle okumak lâzımdır. Vergi kaçakçısı, kinlin ne miktar vergi verdiğinin ilânının aleyhindedir. Onu anlamak kainidir ve kolaydır. Ama, vergisini muntazam veren ve namuslu olan büyük kazanç sahibi de bu usulün aleyhindedir. Neden? Husumet çekeceği, «Ooo, amma da kazanıyormuş» denileceği endişesinden. Tıpkı politikacının «Yahu, bize seçimi kaybettireceksiniz!» endişesi gibi bir endişedir bu. Zira, eğer zenginlere karşı toplumda bugün bir allerji varsa —vardır»- bunun sebebi herkese vergi kaçakçısı, düzenbaz tüccar gözüyle bakılmasıdır. Bu şüphe ortadan kalkınca, o hava, herkes görecektir, yavaş yavaş dağılacaktır ve kazanmak bir ayıp, gizli yapılan bir iş olmaktan çıkıp itibar getiren, takdir toplayan bir meharet, bir marifet haline gelecektir. Bu, liberal Amerikada böyledir. Bu, sosyalist İskandinavyada böyledir.

Ama, Servet Beyannamesini isteme! Neden? Efendim, sermaye ürkermiş.. Herkesin ne miktar vergi verdiğinin ilân edilmesini de isteme! O neden? Sermaye gene ürkermiş.. Fazla vergi de alma! Hep aynı sebepten.. Eee, bn toplumda fazla kazanana şüphe ile bakılmaz ve onun neticesi olarak o zümreye karşı husumet, hattâ kin beşlenmez, «Köpoğlular!» diye diş bilenmez mi? '"

Biri siyasi, öteki iktisadi alandaki bu iki boş endişe, mutlaka kaybolmalı, bu evham yürümemiz lâzım gelen yoldaki adımlarımızı durdurmaman, hattâ yavaşlatmamalıdır. Birinci sahada başlıca görev C.H.P. ye, ikinci, sahada büyük ve ciddi basınımıza düşmektedir.

Ah, 1964 Türkiyesinin bir başka Türkiye Olduğu gerçeğini hepimiz bir anlayabilsek!

Kızgın damdaki kediler..

Yeni vergilerin açıklanmasını takip eden günlerde AP nin yaptığı gibi gürültülü değil, sessiz fakat son derece ilgi çekici bir mücadele de - tam ters sahada - plâncılar ile maliyeciler, arasında başladı. Meselâ Melen ' kanunları açıklamadan önce Plânlamaya tasarıların bir kopyesini göndermek lüzumunu dahî hissetmemişti. Melenin başın toplantısını müteakip Plânlamaca Maliye Bakanlığına bir yazı yazılarak tasarılardan birer kopya istendi. Aradan 24 saat geçtikten sonra bakanlığın şoförü Plânlama Teşkilâtı sekreterlik odasına kabarık bir zarf bıraktı ve hiç bir şey söylemek lüzumunu hissetmeden çekip gitti. Maliyeciler bu konuda resmî bir yazı dahi yazmak istememişlerdi.

Ancak iki teşekkül arasındaki anlaşmazlık bu çeşit küçük olaylardan çok daha derindedir ve genel prensiplere taallûk etmektedir. Plâncılar Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanmış bulunan tasarıları genel olarak yetersiz bulmakta ve bu sistemle 1964 Programında öngörülen 1 milyar liralık açığın karşılanamıyacağını ileri sürmektedirler.

Plâncılara göre yeni vergi tasarıları başlıca iki bakımdan mütalaa edilmelidir:

1 — Tasarılar 1964 programının realize edilmesi için gerekil 1 milyar liralık munzam geliri sağlayabilecek nitelikte midir?

2 — Sosyal adalet ilkelerini gerçekleştirebilecek midir?

Genel bir tahminle yeni vergilerin hangi açıdan bakılırsa bakılsın tatmin edici olduğunu söylemen, Plâncılarca imkânsızdır. Gelir Vergisinde yapılan değişiklikler ancak 1965 yılında gelir sağlayabilecektir. Gerçi mazot ve gaza yapılan zamlar hemen sonuç verebilecek değişikliklerdir ama bunun yanında zirai kazançlardan alınan vergiler için aynı şeyleri söylemek imkânsızdır. Bu vergide Yegâne kesin hal çaresi verginin bünyesinin değiştirilmesi, yani yeni bir arazi vergisinin ihdasıdır. Bu yapılmadığına göre Melenin ileri sürdüğü sadece zirai kazançlardan elde edilecek 200 milyon liralık munzam gelir, şimdilik pek imkân dahilinde - geçen yıl da 100 milyon lira tahmin edilmiş ve ancak 25 milyon lira tahsil edilebilmiştir - görülmemektedir.

Gider Vergisinde yapılan değişikliklerle genel olarak vergi gelirlerinde bir artış beklenmektedir. Ama bunun miktarı hakkında şimdiden kesin bir şey söylemek çok güçtür. Zira yılın ilk iki ayı geçmiş bulunmaktadır. Melenin tahmin ettiği gibi 160 milyon liralık bir gelir sağlanamazsa da buna yakın bir miktarda verginin kolayca reaiize edileceği ileri sürülmektedir.

Yeni tasarılarda Gümrük Vergisi ve diğer, bazı ufak tefek değişikliklerle 210 milyon liralık Vergi sağlanacağı öngörülmektedir. Değişiklikler gerçekçi bir görüşle kaleme alınmıştır. Ancak özellikle Gümrük Vergisinden elde edilecek munzam gelir, ithalât rejimiyle son derece yakından ilgilidir ve ithalât programının tam olarak tahakkukuna bağlıdır.

Ulaştırma Vergisinde plânda tavsiye edilen "mesafeler kıstasa" değil, bunun- yerine "mesafeler' kıstası" kadar çok gelir sağlayamamakla beraber daha çabuk sonuç verer bir başka sistem kabul edilmiş, plâka vergisinin arttırılması yoluna gidilmiştir.

Böylece binalardan alınan Savunma Vergisine yapılan zamlarla elde edilecek 100 milyon ve motörlü taşıtlardan alınacak 30 milyon liralık vergilerin de ilâvesiyle 1964 yılı için 700 milyon liralık bir munzam gelir sağlanacaktır.

Geriye kalan 300 milyon liralık açığın ise, iç istikraz yoluyla karşılanması düşünülmektedir. Ancak Melen bu konuda bambaşka bir fikri savunmakta ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin programda öngörülen miktarda yatırım yapamayacağını ileri sürerek, böylece iç istikraza gitmeden bütçeyi denk bağlıyacağını ummaktadır. Fakat bu teşekküllerin hisselerine düşen yatırımı gerçekleştirebilmeleri de uzak bir ihtimal değildir. Me-

selâ Sümerbank geçen yıl programda öngörülen yatırımların yüzde 110 unu gerçekleştirmiş bulunmaktadır.

Plân

Ne yârdan, ne serden..

Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununun yürürlüğe girmesinden bu yana Türkiye ekonomisini bütünüyle ilgilendiren ilk ciddi sızıltı geçen haftanın ortalarında su yüzüne çıktı. Mesele toplu pazarlıklar yoluyla isçi kitleleri lehine elde edilecek ücret artışlarının, beraberinde bir enflâsyon tehlikesi getirip getirmiyeceğidir. Soru bundan kısa bir süre önce bir İstanbul gazetesi tarafından ortaya atılmış ve birkaç gün içinde gerek Çalışma Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşiklâtı, gerekse işçi çevrelerinde üzerinde en çok durulan konulardan biri haline gelmiştir. Gerçi mesele Hükümet üyelerinden bazıları ve özellikle Çalışma Bakanı Bülent Ecevit için yeni bir konu değildir ve daha kanunun yürürlüğe girdiği günlerden beri incelenmektedir ama, o günlerde ortada gözle görülür en ufak bir emare dahi yokken bir enflâsyon tehlikesinden bahsedilmek istenmemiştir. Durum bugün de aynıdır. Toplu pazarlıkların büyük bir kısmı henüz müzakere safhasındadır ve bunların ne ölçüde ücret artışı getireceğini, bu artışların enflâsyona müncer olup olmıyacağını şimdiden kestirmek çok zordur. Bilinen tek şey tehlikenin, henüz ufukta dahi görünmediği veya hiç değilse İşçi meselelerini demokratik yollarla düzenleyen ve bu kanunları kabul etmiş, bulunan diğer batı ülkelerinden pek büyük olmadığıdır.

Esas talep: Zam

Toplu Pazarlıklarda işçi bir çok haklar elde etmek istemekle beraber müzakerelerin ağırlık merkezini genel olarak ücretler meselesi teşkil eder. İşçi temsilcileri eldekii bütün imkânlarını kullanarak ücretlerin artırılması için çalışırlar. Bazı isletmeler gerçekten bu zamları karşılayabilecek mali güce sahiptirler. İşveren pazarlık sonunda talepleri aynen değilse bile isteklere yakın bir miktarda karşılar. Bazı işletmeler ise malî güçleri bakımından zam taleplerini karşılayamıyacak durumdadır. Bu taktirde pazarlıkta zamlar ya karın artışına bağlanır, yahut kanuni diğer yollara başvurulur. Anlaşmazlık grevlere kadar uzar. Bu açıdan bakıldığı takdirde, mesele son derece basittir. Kazanan işletme zam yapar, kazanmayan ise yapmaz. Ama bu düşünce genellikle müspet sonuç vermemektedir. Özellikle Türkiyenin işçi meseleleri bu çeşit palyatif tedbirlerle düzenlenemiyecek kadar çetindir. Zira Türkiyedeki bütün işçilerin yüzde 40 ı devlet sektöründe çalışmaktadır ve bu işletmelerin çoğu kâr etmek bir yana, bütçelerini Maliye Bakanlığından temin edilen yardımlarla kapatmaktadırlar. Büyük çapta kâr eden bazı devlet işletmeleri ise kârıyla orantılı olarak işçi ücretlerine zam yaptığa takdirde aynı sektörde, fakat çeşitli iş kollarında çalışan işçi ücretleri arasında derin uçurumlar doğacaktır. Öte yandan özel sektör, eşyanın tabiatı olarak genellikle kâr- etmektedir veya başka bir deyişle özel sektörün sebebi mevcudiyeti kârdır. O halde özel sektörde çalışan işçilerin toplu pazarlıklar yoluyla zam elde etmeleri normaldir. Derletin işçilerine özel sektörden farklı bir muameleye kalkışması da düşünülemiyeceğine göre az veya çok, ister özel sektörde ister devlet sektöründe istihdam edilsinler, istisnai bazı iş kolları hariç bütün işçiler zam göreceklerdir. İşte enflâsyon tehlikesi buradan doğmaktadır. Zira işçisine zam yapan işletme çok defa istihsal ettiği malın maliyetinin arttığını ileri sürecek ve bu piyasada fiyatların artışına müncer olacaktır. Böylece işçi ücretleri, eskisine nazaran bir miktar artmış olmakla beraber, bu artışa paralel olarak fiyatlar da yükseldiğinden işçinin satın alma gücünde hiç bir değişiklik görülmiyecektir.

Meselenin bir diğer tehlikeli yönü de toplu pazarlıklarda' bazı devlet işletmelerinin önce zamları kabul etmeleri ve sonra da bu munzam ücretlerin finansmanı için Maliye Bakanlığına başvurmalarıdır. Bu takdirde zamlar Devlet Bütçesine tesir edecek ve enflâsyonist bir baskı yapacaktır. O halde Hükümetçe derhal alınması gereken tedbirler nelerdir?

Ciddi çalışmalar

Bu soru ile ilgili çalışmalar bundan bir kaç ay geriye, İkinci Koalisyon Hükümetinin son günlerine kadar uzanmaktadır. O günlerde Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından Hükümete bir rapor sunulmuş, ve Grev, Lokavt ve Toplu Sözleşme Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra toplu sözleşmeler yoluyla işçi ücretlerine yapılacak zamların, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde enfâsyonist bir tesir icra edebileceği belirtilmişti. Raporun Hükümette . incelenmesinden hemen sonra Çalışma Bakanı Bülent Ecevitin başkanlığında, ilgili bakanlıklar müsteşarlarından müteşekkil bir kurul çalışmalara başladı. Ancak bu arada Hükümetin çekilmesi ve kabine buhranı gibi sebeplerle araya oldukça uzun süren bir fasıla girdi.

Üçüncü Koalisyon Hükümeti kurulunca Ecevitin ilk işi meseleyi Bakanlar Kuruluna getirmek oldu. Bu defa gene Ecevitin başkanlığında, fakat ilgili bakanlıklar müsteşarlarının yanı sıra Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet Personel Dairesi temsilcilerinin de katıldığı ikinci bir inceleme komisyonu kuruldu. Komisyon son derece yoğun bir çalışma devresinden sonra meseleyi Yüksek Plânlama Kuruluna getirdi. Buradaki müzakereleri müteakip, alınması düşünülen ted-

Kulağa Küpe

Malın iyisi

Çıkartma yapmalıydık, çıkartma, yapmalıydık diye bağırıp duruyorlardı.

Al sana işte, çıkartmanın âlâsı: Reşat Özârda Kıbrısa çıktı!

Ziya Müezzinoğlu
Enflâsyon umacısı karşısında

birler ve bu tedbirlerle ilgili hazırlıklasın tamamlanması için Çalışma Bakanlığı ve Devlet Plânlama Teşkilâtı görevlendirildi. Geçen haftanın ortalarında Perşembe gününden başlıyarak halen devam etmekte olan Devlet Plânlama Teşkilatındaki toplantılar işin bu son safhasını teşkil etmektedir.

Çalışmalarda en çok yakınılan husus İktisadî Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonu meselesidir. Bu teşekküllerin rasyonel bir şekilde çalışmaları amacını güden reorganizasyon kanunu henüz Parlamentodan geçirilememiştir ve bu sebeple devlete bağlı işletmelerden bir türlü tam randıman almak mümkün olamamaktadır.

Enflâsyona karşı

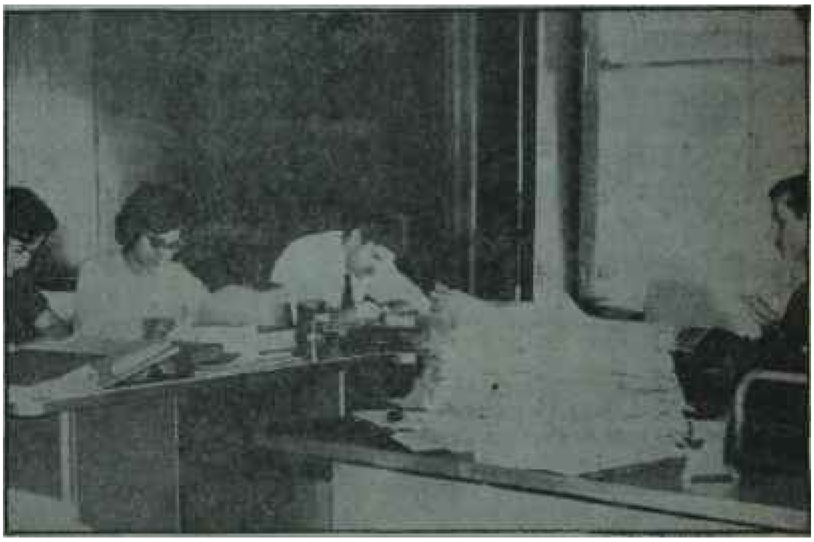
Çalışma Bakanlığı ile plânlamacıların müşterek toplantılarında enflâsyonu önleyici tedbirler arasında üzerinde en çok durulan hal çaresi fazla işçilerin tasfiye edilmesi olmuştur.

Böylece işletmelerde sadece kalifiye işçiler istihdam edilecek, kadrolardaki kabarıklık, diğer bir deyimle gizli işsizlik önlenecektir. Bu takdirde tasfiye edilen işçilerin ücretleriyle toplu pazarlıklarda kabul edilen zamların karşılanması mümkün olabilecektir. Ancak bu arada ortaya başka bir problem çıkmaktadır. Plânlı kalkınmanın bir diğer amacı da tam istihdam olduğuna göre tasfiye edilerek açıkta bırakılan işçilerin akıbeti ne olacaktır? Toplantılarda bu husus, açıkta kalan işçilere İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından Avrupaya gönderilen işçiler arasında öncelik tanınması şeklinde formüle edilmiştir. Fakat binlerce işçi Avrupada iş bulmak üzere bu kurumun kapısını aşındırırken, bunlara yenilerinin, hem de öncelik tanınarak katılması yerinde bir tedbir midir, değil midir? Bu da, münakaşa konuşudur.

Plânlamanın çaresi

Devlet Plânlama Teşkilâtı ise bu konuda daha realist ve tesirli bir hal çaresi tavsiye etmektedir. Plâncılara göre, istihsalin de artması halinde ücret artışlarının hiç bir mahzuru olmıyacaktır. Gerçekten de ekonominin ana kurallarına göre en makul yol budur. Fakat asıl mesele bu üretim artışının nasıl sağlanabileceğidir. İşte günlerden beri devam etmekte olan çalışmaların ağırlık merkezini işin bu tarafı teşkil etmektedir.

Bütün tedbirler henüz kesin olarak tesbit edilememiş olmakla beraber İşçi, İşveren, Hükümet temsilcilerinden müteşekkil bir iktisadî kurul teşkili ve toplu sözleşme meselelerinin bu kurul aracılığıyla koordine edilmesi, üzerinde durulan başlıca tedbirlerdendir.

Plâncılar çalışıyor
Aşağısı sakal, yukarısı bıyık

Ayrıca tek vardiya ile çalışması sebebiyle tam randıman veremiyen işletmelerde vardiya adedi arttırılacaktır. Kesin bir hal çaresi olmamakla beraber işletmecilik masraflarıyla, sosyal hizmetlerde tasarrufa gidilmesi de düşünülmektedir.

Alınacak tedbirlerle ilgili çalışmalar içinde bulunduğumuz hafta da devam edecektir.

C. H. P.

Düdüğüm düdük!

Bu haftanın başlarında, bir Başkan Vekili seçmek için bir araya gelen C.H.P. Grupunun kulisinde "Bu Başkan Vekilinde şu, şu, şu meziyetler bulunmalıdır. Bu, bu, bu meziyetlere sahip olan Grup üyeleri şunlar, şunlar, şunlardır. Bunların arasında en münasip olanı da budur" şeklinde bir tartışma olmadı. Kadim ve babacan Kemali Beyazıtı Grupa "empoze" etmek isteyenler "Etendim, bizim kimi seçeceğimize ne karışıyorlar? O mu bizi idare edecek? Tam aksini yapmalıyız. O öyle dediği için Kemal! Beyazıt seçilmelidir. Kendini ne zannediyor?" propagandası yapmayı tercih ettiler. Kendisinden bahsedilen kimse, Makarios değildi. Bir reform devrinin açıldığı şu sırada C.H.P. Grupuna büyük bir rolün düştüğünü, kanunların Meclisten geçirilmesinde bu Grupun Başkan Vekilinin göstereceği faaliyetin çok önemi olduğunu, onun için bilhassa hukuk sahasında otoritesi Meclisin bütün kanatlarında teslim edilen, ikna kabiliyeti fazla, iyi konuşan bir kimsenin bu göreve getirilmesinin hem parti, hem memleket menfaati icabı bulunduğunu belirtmiş bulunan bu mecmuaydı. Ama dana bir kaç gün önce, Parti Meclisinin ilk toplantısının "uvertür müziği"ni "Paşa buna mani olmalı, onun fikrinin partinin fikri olmadığını ilân etmeliyiz, mutlaka yanlış kanaatleri önlemeliyiz, ayırıcı, bölücü neşriyat yapıyor" teması üzerine bestelemek isteyen ekip - ah, bu temayı on yıldır, her partiden kimler ve kimler kullanmamıştır ki? - elbette ki bunu bir "dehşetengiz silâh" saymakta devam edecekti.

Ancak, akıla en ziyade muhtaç olunan bir devrede, hisleri hedef tutup manevra çevirmek gayesine matuf bu gayretler Grupta bir ekseriyet sağlamadı. Başkan Vekilliği için 83 oya ihtiyaç varken yarışta yerini bir daha genç, dinamik ve ehil arkadaşına bırakmak gibi bir şayanı hürmet tutumu benimsemeyip "İllâ ben!" diye bunca senenin sonunda hâlâ direnen eski Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Kemali Beyazıt ancak 74 oy toplayabildi.

Yarış devam edeceğe benzemektedir. Bunu -gülmemek için kendinizi sıkı tutunuz- bu mecmuaya karşı -evet, bu mecmuaya karşı- bir kuvvet denemesi gözüyle gören ekip "İnadım inat" tutumunda ısrar etmek hevesinde göründüğünden orta yolu kapamağa çalışmaktadır. .

Orta yol ise o kadar basittir ki: Grup, sükûnetle, hislerini değil, basiretini kullanarak hitabeti iyi, mantığı sağlam, söz söyleyince sinire batmayan, hukuk bilgisi kuvvetli, dâvanın "avukatlık" ını en iyi kimin yapacağı üzerinde mutabakata varır ve onu, her türlü klik çekişmelerinin üstünde olarak kendi başına getirir.

Hele bir böyle noktaya gelinmişken Kemali Beyazıtın Grup Başkan Vekilliğinden şu C.H.P. ne kazanacaktır, reformcu gidiş ne kazanacaktır, kadim politikacının kendisi ne kazanacaktır, bunu bu mecmuaya -ve herkese- bir anlatan kimse çıksa!»

Tekrar Düşününüz!

Gazeteciye düşman olmak çok kolaydır. Hattâ, beşeridir. İnsanlar, on tane meziyetleri de söylense bir. tek kusurlarının belirtilmesine razı olmazlar. On tane meziyetleri söylenmiştir. Ne var, bunda? Bunlar, son derece açık gerçeklerdir. Gazeteci bunları uydurmamış, iyilik olsun diye icat etmemiştir ya.. Görmüştür ve yazmıştır.

Ama o kusur ! O kusur yok mu? O bir alçakça iftira, maksatla uydurulmuş bir yalan, kasti düşmanlık, namussuzca bir tertip, hasedin ve çekememenin neticesidir.. Onu yazan gazeteci bir şerefsizdir. Bir başka zihniyetin aletidir. Hattâ, komünisttir. Evet, evet! Komünisttir. Zaten gazetecilerin hepsi aynı maldır. Onlara yüz vermemek lâzımdır. Onlara müsamaha etmemek lâzımdır.

Politikacı, herkesten çok "ramp ışığı"nda yaşayan adamdır. Onun için, bırakınız kusurunu söyleyeni, meziyetlerini iyi övmeyene düşman kesilmesi işten değildir. Kendisine kalırsa, Meclis kürsüsünde "nefis bir konuşma" yapmıştır. Ertesi gün bakar, gazetelerde tek bir satır yok. Fakat Meclisin koridorlarında bir arkadaşıyla kol güreşi yaptı mı, o hemen yazılmıştır. Hiç kimse düşünmez ki Meclis koridorunda kol güreşi yapmak ya uygunsuzdur, ya değildir. Uygunsuzsa yapmamak lâzımdır. Uygunsuz değilse, yazılsa ne olur, yazılmasa ne olur?

Bunlardan dolayıdır ki gazeteciye tahammül etmek hem bir sinir, hem de kültür ve medeniyet işidir. Bu seviyeye çıkmamış olanların tesiriyle, tazyiğiyle T.B.M.M. nde koridorlar gazeteciye yasak edilmiş, basın mensupları arka kapıdan girmeye mecbur edilip hiç bir yerle teması olmayan, hattâ penceresi dahi bulunmayan bir izbeye tıkılmışlardır. Eğer, başta Fuat Sirmen, Meclisin idarecileri bir anlayış göstermezlerse bu statü 1 Şubattan itibaren yürürlüğe girecektir.

' Ama herkes emin olabilir ki, rahat rahat burnunu karıştırmak için gazeteciyi koridorda istemeyen temsilci güne rahat edecek değildir! Tam aksine, gazeteciler onu daha fazla rahatsız etmek için seferber olacaklardır.

Bugün Türkiyede gazetelerin çalışma tarzını bilmek lâzımdır. Teknik sebeplerden ötürü gazeteler erken hazırlanmakta. Ankara haberlerini imkân nispetinde erken almaya gayret etmektedirler. Doğru haber adamdan öğrenilerek yazdır, adamı ise görmek lâzımdır. Bakanlar, yetkililer bilhassa öğleden sonra vakitlerinin büyük kısmını Mecliste geçirmektedirler. Gazeteciler onlarla orada temas etmektedirler. Bu her iki tarafa zaman kazandırmaktadır. Bunun dışında, gazeteciler politika cereyanlarını, hadiselerini kulislerden takip etmektedirler. Zira bu havanın kulislerde bulunduğunu inkâr edebilecek politikacı var mıdır? Bu politikacıların kendilerinin hayatlarının en büyük kısmı içtima salonunda mı, yoksa koridorlarda mı geçmektedir? Bir karar alınırken bütün bunların düşünülmesi lâzımdır.

Fuat Sirmen

Gazeteci melek değildir. İçinden uygunsuzluk yapanı, terbiye ve muaşeret kaidelerine uymayanı, çapacul olanı ve etrafı rahatsız edeni vardır. Milletvekili ve senatörlerini içinde böyle olanı yok mudur? Ceza toplu verilmez. Cezaların şahsiliği diye bir prensip vardır. Nihayet uygunsuz kimse, mevkii ne olursa olsun, gerekli şekilde her zaman hizaya çekilebilir.

Şimdi, bir noktayı bilmek lâzımdır. XX. Asrın ikinci yarısında hele açık rejimlerde gazetecisiz yapılamaz. "Ne isterse yazsın, vız gelir, bana!" demek bir siyaset adamı için bütün düşüncelerin en iptidaisidir. Böyle söyleyenler niçin hatırlamazlar ki kendilerini kırmızı görmüş boğaya çeviren şey, o gazetede çıkmış iki kelimelik yazıdır. Sadece bu, yazılanın önemini ispata yetmez mi? Kendisine düşman bir Basın hiç bir iktidara yaramamıştır. D.P. iktidarı bunun en güzel misalidir. D.P. iktidarı eski Meclisin hemen her. tarafını gazeteciye yasak etmiştir. Ama bu onu, oklardan ve en sonda mukadder akıbetinden kurtarabilmiş midir?

Gazeteci bugünkü, statüsünün devamını, koridorda kahve höpürdetmek için istemiyor. Bu çalışmasının en basit bir icabıdır.

Konuyu tekrar düşünmekte, meşhur tâbirle "sayılamayacak kadar çok fayda" vardır.

KIBRIS OLAYLARI

Konferans

İki cami arasında

Geçenlerde Londrada, şehrin 50 mil kadar uzağında, İngiltere Başbakanlarının resmî sayfiye evi olan Chequers'te Commonwealth ile Münasebet ler Bakanı Duncan Sandys bir bütün gün Kıbrıslı Rumları, bir bütün gün Kıbrıslı Türkleri misafir etti. Kıbrıslı Türkler Duncan Sandys'ten hiç memmun kalmadılar. Bakan, rum tezinin bir avukatı gibi konuşuyordu. İki cemaatin birbirinden ayrılamayacağı hususunda bir peşin hükmü savunuyor, türkleri rumlarla bir devlet halinde beraber yaşamak için iknaa çalışıyor, sadece haklarına milletlerarası garantiler bulunabileceğini söylüyordu. Yani Kıbrıslı Türkler, hakları milletlerarası bir garantiye bağlanmış alelade bir. azınlık muamelesi göreceklerdi. Kıbrıslı Türkter bunu kabul etmemekle kalmadılar. Sandys'e romların bir avukatı gibi konuştuğunu da söylediler. İngiliz Bakan güldü.

Siz benim, rumlarla nasıl konuştuğumu biliyor musunuz?» dedi. Bu Londra Konferansının havası nı ve İngilterenin nasıl bir ruh haleti içinde bulunduğunu gösteren en güzel sözdür. Daha konferansın açılmasından itibaren bunun mahiyetinin, aslında bir zemin yoklaması olduğu hemen anlaşıldı. İngiltere ise, bu badireden kendi yakasını bir an önce sıyırmanın endişesi içindeydi. Ona şöyle söylüyor, buna böyle söylüyor, tarafların kendi aralarında —yani Birleşmiş Milletleri işin içine sokmadan— bir anlaşmaya varmalarını sağlamaya çalışıyordu;

Kılıçla ilk yoklamalar

Londradaki Marlberough House'ta konferans büyük bir ciddiyet ve hatta ağır bir hava içinde açıldı. Kimsenin yüzü gülmüyordu. O kadar ki, konferansın açılış konuşmasını yapan Duncan Sandys bir latife ile salonun bu havasını dağıtmaya çalıştığı zaman, söylediği sözlere gülen, tek insan gene kendisi oldu. Sandys, salonu dolduran gazete fotoğrafçılarının birbiri ardından patlayan flâşlarına bakarak, bunların kurgun patlamasından çok daha tatlı sesler çıkardığını söyledi! Marlborough House'un büyük toplantı salonuna kurulan dik dörtgen şeklindeki konferans masasının bir tarafma Sandys'in başkanlığındaki İngiliz heyeti oturmuştu. Onların solunda Türk Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkinin başkanlığındaki Türk temsilciler!, sağında Yunan Dışişleri

Feridun G. Erkin
"Almanyadan sevgilerle!"

Bakanı Palanınsın başkanlığındaki Yunan temsilcileri oturmuşlardı. İngiliz heyetinin tam karşısına gelen kenarda da Kıbrıstaki Türk ve Rum topluluklarının temsilcileri yer alıyorlardı. Kıbrıs Dışişleri Bakanı Kipriyanu, Savunma Bakanı Osman Örekle yanyana düşmüştü. Fakat bütün toplantı boyunca ne birbirlerine baktılar, ne de aralarında tek bir söz konuştular» Bir ara Kipriyanu yan gözle. Osman Öreki süzmek istedi, fakat Örek koltuğunu yan çevirdi ve Kipriyanuya sırtını verdi. Kıbrıs Dışişleri Bakanı bundan sonra bir kere daha cesaret edip de yerinden kımıldayamadı. Bu, «Beraber yaşayın!» diye itilen iki cemaatin nasıl bir hava içinde olduklarını gösterdi.

Birinci gün çalışmaları uzun sürmedi. Gündemde yalnız Duncan Sandys'in yapacağı konuşma vardı ve taraflar, bu konuşmayı dinledikten sonra, ertesi gün yeniden toplanmak üzere dağıldılar. Doğrusu istenirse, Sandys'in yaptığı konuşmada pek bilinmiyen bir taraf yoktu. İngilizlerin bu en mahir müzakerecisi, konuşmasında, ortaya hiçbir yapıcı teklif sürmedi. İngiliz Bakanı, Kıbrısta patlak veren son olayların çıkışını ve gelişmelerini yeniden gözden geçirdikten sonra İngilterenin Adadaki duruma müdahale etmek gereğini duyduğunu ve bugün 2.500'den fazla İngiliz askerinin Adada güvenliği korumakla görevli olduğunu söyledi. Ancak, Sandys'ye göre, eğer olur da Kıbrıstaki Rum, ya da Türk toplulukları bu görevi yerine getiren İngiliz askerleriyle işbirliği yapmaktan kaçınırlarsa, o zaman İngiltere Adada polis rolünü oynamaya devam edemeyecekti. Yani Sandys, üstü kapalı olarak, taraflara çatışmayı bir tarafa bırakıp biran önce anlaşmaları gerektiğini hatırlatıyordu. İngiltere, en kısa zamanda bu dikenli, meseleden elini ayağını çekmek istiyordu.

Aslına bakılırsa bunda haksız da değildir, zira yeniden İngiltere Tanganikadan Malezyaya, dünyanın dört köşeşinde polislik görevi yüklenmiştir. halbuki elinde bunu karşılayacak miktarda asker yoktur.

Taksime gelinceye kadar

Sandys'nin bir eli pantalonunun cebinde yaptığı bu konuşmadan sonra konferans, ertesi sabah toplanmak üzere dağıldı. Perşembe sabahı yapılan ikinci toplantı kapalı olda, yani içeriye yetkili temsilcilerden başka kinin alınmadı. Fakat dışarıya sızan haberlerden bu toplantı sırasında konuşan Türk Dışişleri Balanı Feridun Cemal Erkinin, Kıbrıs, hükümetinin bu konudaki talebi: ne olursa olsun, Türkiyenin Adadaki askerî birliğini geri çekmeyeceğini açık ve kesin bir dille bir kere daha tekrarladığı anlaşılıyordu.

Gerçekten, Perşembe sabahı yapılan toplantıda Kıbrıslı Rumların üzerinde en fazla durdukları nokta, Kıbrıstaki Türk askerlerinin geri çekilmesi oldu. Kıbrıs Rumlarının temsilcisi Klerides sözü dönüp dolaştırıp bu noktaya getiriyor, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan arasında imzalanan üçlü garanti andlaşmasının feshedilerek Adadaki Türk birliklerinin geri çekilmesini istiyordu. Bundan başka Anayasada Türk topluluğuna tanınan veto haklan ve diğer ayrıcalıklar da kaldırılmalı, Kıbrıs Meclisinde kararlar basit çoğunlukla alınmalıydı. Oysa Feridun Cemal Erkine göre bu istek de kabul edilemezdi. Bir kere Kıbrıs, Anadolu için büyük bir stratejik önem taşıyordu. Burada bir Türk birliği bulunmadan Türkiye ne kendisinin, ne de Adadaki Türklerin güvenliğinin korunamayacağını gayet iyi biliyordu. Bu bakımdan Adadaki Türk birliğinin geri çekilmesi diye birşey bahis konusu olamazdı. Kıbrıs Anayasasında Türklere verilen veto haklarına ve diğer ayrıcalıklara gelince, bunların kaldırılması da düşünülemezdi. Tam tersine, bunların daha da kuvvetlendirilmesi gerekiyordu.

Erkinden sonra söz alan Kıbrıslı Türk topluluğunun temsilcisi Dr. Rauf Denktaş bir adım daha ileri giderek Türklerin istediği yeniliklerin adını koydu. Denktaş şimdilik Taksimin sözünü etmiyor, yani Kıbrısta biri Türk, diğeri Rum iki ayrı devlet kurulmasını istemiyor, fakat Adada Türklerle Rumların ayrı ayrı kantonlar halinde yaşayacakları bir federal düzenin kurulmasını savunuyordu. Son olaylar Adadaki iki topluluğun bir daha beraber yaşayamayacağını açıkça ortaya koymuştu. Bu bakımdan iki topluluk ayrı ayrı bölgelere yerleştirilmeli, Adada bir federal devlet kurulmalıydı. Bundan başka, Türkiyenin ve Kıbrıs Türklerinin güvenliği bakımından, Adadaki Türk askerlerinin sayısı da çogaltılmalıydı. Eğer bu Türk istekleri kabul edilmezse, o zaman sıra Taksime gelecekti

Yunan Dışişleri Bakanı Palamas ise, herşeyden çok, suya sabuna dokunmayan bir konuşma yapmak peşinde olduğunu gösterdi. Yunanistan Türkiyenin dostluğuna büyük bir değer veriyor ve Kıbrıs meselesinin iki devletin arasını açmasını istemiyordu. Bu bakımdan, mevcut anlaşmalara sonuna kadar sadık kalacaktı. Fakat, diğer yandan, mevcut andlaşmaların aksak taraflarının düzeltilmesi de lazımdı. Palamasa göre, Adada yeniden bir karışıklık çıkar da Türk ve Yunan birlikleri buna karışırlarsa, Türkiye ile Yunanistan arasında giderilmesi güç, büyük anlaşmazlıklar, hattâ çatışmalar çıkabilirdi. Onun için Kıbrıstaki Türk ve Yunan birliklerinin geri çekilmeleri her bakımdan hayırlı olacaktı.

Görüldüğü gibi Palamas Türkiyenin güvenlik endişelerine hiç dokunmuyordu. Oysa Türkiye bu konuda ısrar la duruyor, Kıbrıs idaresinin bir gün dost olmayan ellere geçmesi halinde güney kıyılarının güvenliğinin tehlikeye düşeceğini düşünüyordu. Erkin bu noktayı Palamasa hatırlattığı zaman Yunan Dışişleri Bakanı toprak parsalarının kaderini Jeopolitik ve stratejik endişelerin değil, üzerinde yaşayan balkın çoğunluğunun arzusunun tayin ettiğini söyledi. Talihsiz Dışişleri Bakanı, Batı Trakyanın Lozanda Yunanistana jeopolitik re stratejik düşüncelerle verildiğini unutmuş olmalıydı. Feridun Cemal Erkin bunu kendisine hatırlatınca, Palamas önüne bakmaktan başka çare bulamadı.

Sağırlar diyaloğu

Persembe sabahı yapılan bu konuşmalardan sonra beşli konferansın ilk safhası tamamlandı ve öğleden sonra İngilizlerin Kıbrıs Türk ve ram toplulukları temsilcileriyle yapacakları ikili toplantılar başladı. Görüşmelerin gayri resmi ve samimi bir haya içinde geçmesi için, İngiliz hükümeti, Başbakan Sir. Alec Douglas - Home'un Londranın 50 mil uzağındaki Chequers sayfiye evini görüşmecilerin emrine tahsis etmişti. Kıbrıs Türk topluluğu temsilcisi Denktaşın Rum temsilcisi Klerides ile bir arada bulunmak, istememesi üzerine, Sandys, Chequers'e Türk ve Rum temsilcilerini ayrı ayrı davet etmek zorunda kaldı. Yunan heyeti Cuma öğleden Cumartesi öğleye kadar, Türk heyeti de Cumartesi öğleden Pazar öğleye kadar Sandys'in misafiri oldular ve Adadaki durumu bir kere daha gözden geçirerek çözüm yolları üzerinde konuştular.

Şu satırların yazıldığı sıraya kadar alınan haberlere bakılırsa, Chequers görüşmeleri sırasında tarafların üzerinde anlaşabileceği ortak bir, çözüm yolu bulmak mümkün olmamıştır. Gerek Türkler, gerekse Rumlar görüşlerinde ısrar etmekte, biri federal bir düzen ve kuvvetli bir Türk askeri birliği isterken, ikincisi garanti andlaşmasının feshi ve Türklere tanınan veto hakkıyla diğer ayrıcalıkların kaldırılması için inat edip durmaktadır. Her halde Türkler, kendilerine vaad edilen demir gibi garantileri bulamamışlardır ve Denktaş bunu Sandys'e söylemiştir.

İşin uzayıp gitmesine sebep olan diğer unsur İngilterenin bu konuda kesin bir görüşü olmamasıdır. İngilterenin en çok istediği şey Adadaki taahhütlerinden biran önce kurtulup işin içinden sıyrılmaktır. Zaten bu badireye de Türkiyenin ısrarı üzerine, tek tarafi bîr müdahaleye sebep olmamak için girmiştir. Sandys, bu tün görüşmeler sırasında tarafların görüşlerini dinyip onlar arasında bir uzlaşma yolu bulmaya çalışmıştır. Son olarak teklif fettiği çoğunluk sistemine dayanan bir siyasi düzen ve Kıbrısta barış ve güvenliğin korunması için bir milletlerarası garanti bulunması yolları da, böyle bir endişenin mahsulüdür. Oysa ortaya yepyeni bir plânla çıkmadan, iki tarafın görüşlerini bağdaştırmak imkânsızdır.

Kıbrıs ve Birleşmiş Milletler

Kıbrıs Hükümetinin Türkleri Rum görüşlerine yaklaştırmak için kullandığı en büyük silâh, şimdilik, meseleyi Birleşmiş Milletlere götürmek tehdididir. Kıbrıs Rumlarına yakın çevrelerden sızan haberlere göre, Londra görüşmeleri başarısızlıkla sonuçlanır-

Hatasız bir politika

Kıbrıs konusunda daha iyisi yapılabilir miydi? Bu, bir spekülasyondur. Fransızlar "Teyzemin tekerlekleri olsaydı, araba olurdu" Herler. Bu, ihtimal üzerine mütalea serdetmenin insanı bazen ne komik neticelere ulaştırabileceğini belirtmek için söylenmiştir.

Ama, bir gerçek vardır: Hadiselerin başlangıcından bu yana, Türkiye bir tek hata yapmamıştır. Türkiye büyük bir soğukkanlılıkla, hesaplı ve kitaplı bir davranışın ihtiyatlı fakat kararlı adımlarını bir bir atmış, yapılmaması gereken hiç bir şey yapmamış, çok usta bir taktisyen mehareti göstermiştir. Buna mukabil, Makariosun çok hata yaptığı, yanlış teşhislere dayanan hareketlerle kozlarını bir bir kaybettiği, üzerinde bulunduğu satıhta ayaklarının battığını hissettiği görülmektedir. Bu kendisini, desteği başka yerlerde aramaya mutlaka itecektir. Türkiyenin, işin o safhasında da bir fikre sahip olduğunu, günü geldiğinde herkes tabii anlayacaktır. Her halde, bundan sonra da bir hata yapmamız, hele aklımın kaçırmamız bahis konusu değildir. En kritik günlerde içte ve dışta ipi elinden bırakmamış, hislere ve tahriklere kapılmamış Türkiyenin hep ayni "itidalli azim" içinde yoluna devam etmesini beklemek lâzımdır.

Londra Konferansı ve onu takip edecek gelişmeler bir İskoçya duşu gibi bir karamsarlık, bir iyimserlik getirecek, çeşitli geçitlerden geçilecektir. Milletçe bilmemiz gereken husus,karamsarlığın dahi bizim için, yerinde, bir iyimserlik sebebi olabileceğidir.

Bu, bir çapraşık söz gibi gelebilir. Öyledir de. Ama, işin aslı bu kadar çapraşık olduktan sonra..

Her halde, güven içinde neticeyi beklemek için her sebep vardır ve hadiseler, dış görünüşleri ne olursa olsun o istikamette ve beklenilen sularda seyretmektedir.

sa, Kıbrıs Hükümeti meseleyi Birleşmiş Milletlere götürerek, Zürih - Londra anlaşmalarıyla Garanti Andlaşmasının bu kanaldan değiştirilmesini sağlamaya çalışacaktır. Bunun için de sözügeçen anlaşmaların Türkiyeye Kıbrısın iç işlerine karışmak için bir vesile olduğu ileri sürülecek, son olaylar sırasında Türk Hükümetinin bunlara dayanarak Kıbrısa «müdahale ve tecavüz» etmek istediği söylenecektir. Makarios ve yardımcıları, Güvenlik Konseyinden Türkiyeyi takbih eder bir karar çıkarsa bunun kendileri için andlaşmaların değiştirilmesinde hukuki bir dayanak olacağını sanmaktadırlar.

Halbuki, meseleyi Birleşmiş Milletlere götürmek denemesinin Kıbrıs Rumları için önemli bir risk olduğuna şüphe etmemek gerekir. Türkiye Kıbrıs meselesinde çok kuvvetli hukukî desteklere sahiptir. Kıbrıs üzerindeki Türk hakları milletlerarası andlaşmalardan doğmaktadır ve Türkiye tek taraflı müdahaleye kalkışsa bile, bunu, bu andlaşmalardan aldığı yetkiyle yapacaktır Kaldı ki, Türkiye şimdiye kadar Kıbrısa silâhlı hiçbir müdahalede bulunmamıştır ve Kıbrıs Türklerinin haklan korunduğu sürece müdahaleye niyetli de değildir.

Diğer yandan, Birleşmiş Milletlerde alınan kararlarda hukukî destekler kadar siyasî düşünceler de rol oynamaktadır. Eğer bu hukuki destekleri küçümseyen Kıbrıs Hükümeti Sovyetler Birliğinin ve tarafsız devletlerin siyasi desteğine güveniyorsa, Batılı dostların da Türkiyenin haklı isteklerinden yana çıkmaları gerekir. Son olaylar sırasında Kıbrıstaki Türk topluluğunun uğradığı felâketler ve Rumların

Kıbrısa Türkîyeden giden yiyecekler
Ana sütü

insanlığa sığmaz davranışları Batılı dostlarımızın gözünü açmış olmalıdır. Rumlar, giriştikleri insanlık dışı hareketlerle kendi dâvalarını kökünden baltalamışlardır.

Bir diğer nokta da, batılılar anlayışsızlık göstererek türk umumî efkârında hayal kırıklığı, alınganlık, hiddet, nefret doğururlarsa, haklı olan bir dâvamızın bu en hayatî anında bizi yalnız bırakırlarsa NATO'nun eski Türkiyeyi bir daha hiç bulamayacağını herkes — Sovyetler de.. — bilmektedir. O zaman Türkiyede Batının itibarını «İsmet Pasa bile» kurtaramayacaktır.

Nihayet, şu sırada çeşitli yerlerde başı dertte olan Birleşmiş Milletler Teşkilâtının bu meseleye el koymaya pek istekli olmadığını gösteren belirtiler de vardır. Teşkilâtın Genel Sekreteri U Thant, ilgili devletlerin Kıbrısa bir Birleşmiş Milletler gözlemcisi gönderilmesi için yaptıkları talepler karşısında bile o kadar hevesli görünmemiştir. Türk, Yunan, İngiliz ve Kıbrıs hükümetlerinin belirttiklerine göre, bu gözlemci, taraflar arasında varılan ateş-kes anlaşmasının yürütülmesini denetleyecekti. Halbuki U Thant, Yemen ve Malezyaya gönderilen gözlemciler lerin başına gelenleri düşünerek bu teklifi pek yavaştan almıştır. Yemende Mısırla Suudi Arabistan arasında varılan anlaşmaya rağmen ateş kesimi hâlâ mümkün olmamıştır ve herkes bunun sorumunu Birleşmiş Milletlere yükleme eğilimindedir. Malaya ve Singapurla birleşip bir Malezya Federasyonu kurulmasını isteyip istemediklerini araştırmakla görevlendirilmişlerdi. Gözlemciler balkın federasyondan yana olduğunu, bildirmişleri fakat bu ülkelerde gözü olan Sukarno Birleşmiş Milletleri şiddetle tenkit etmiştir. Şimdi U Thant aynı güçlüklerin Kıbrısta da çıkmasından korkarak, Adaya geniş bir gözlemci heyeti yollamaktan kaçınmıştır. Ancak ilgili devletlerin İsrarı üzerine, Hintli General Gyani'yi geçen Cuma günü Kıbrısa yollayarak oradaki durumu incelemekle görevlendirmiştir. Gyani'nin görevi ateş-kes anlaşmasına uyulmayı sağlamak değil, fakat bu anlaşmanın nasıl uygulandığını izleyerek durumu Genel Sekretere bildirmektir.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, diğer yandan, yardımcılarından Jose Bolz - Bennett'i de özel temsilci olarak Londra ve Kıbrısa yollamış bulunmaktadır. Bennett'in görevi taraflar arasında bir anlaşma zemini bulunmasına yardım etmektir. Bu haftanın başında Lefkoşeye gelen Bennert önce Gyani, sonra da Makarios ve Fazıl Küçük ile birer görüşme yapmıştır. Bu da açıkça göstermektedir ki U Thant meselenin Birleşmiş Milletlere gelmeden çözülmesini istemecedir.

Bir arabulucu daha

Meselenin taraflar arasında milletarası bir buhran haline gelmeden

çözülmesini isteyenler arasında, bütün Batılı devletler gibi, Batı Almanya da vardır. Hatırlanacağı üzere, Kıbrısta Türklerin katliamı başlayınca Türk Devlet Başkanı Cemal Gürsel bütün devlet başkanlarına bir mesaj yollayarak bunu durdurmak için ellerinden geleni yapmalarını istemişti. Gürselin bu mesajına verdiği cevapta, Batı Almanya devlet başkanı bunun, için elinden geleni yapmaya hasır olduğunu bildirmiştir. Londradaki beşli konferansın ilk safhasının bitmesinden faydalanan Türk Dışişleri Bakanı. Feridun Cemal Erkin, geçen hafta sonu Batı Almanyaya bir ziyaret yapmış ve Berlinde utanç duvarını gördükten sonra Bonn'a geçerek Alınan devlet adamlarıyla görüşmelerde bulunmuştur. Batı Almanyanın bu konuda nasıl biri yapıcı rol oynayacağı henüz bilinemez. Fakat Bonn hükümeti son yıllarda hem Türkiye, hem de Yunanistanla sıkı siyasi ve iktisadi bağlar kurmuş bulunmaktadır ve Kıbrıs konusunda her türlü peşin yargıdan uzaktır. Bu bakımdan, iki devlet arasında uzlaştırıcı bir rol oynamak için diğer Avrupa devletlerinden daha uygun bir durumda olduğu şüphe götürmez.

Kıbrısta türkler göç halinde

Fiilî taksim

Adadaki durum

Geride bıraktığımız hafta içinde bir yandan Londrada diplomatik alanda yapılan çalışmalar devam edip giderken, diğer yandan Kıbrısta da Türklerle Kumlar arasındaki fiilî ayrılık hareketi hergün biraz daha gelişiyordu. Bir Amerikan gazetecisinin-anlattığına göre, iki topluluk arasındaki ayrılık artık elle tutulacak bir hal almıştır. İki taraf da birbirine güvenememekte, Türklerle Rumların hâlâ karışık olarak oturdukları köylerde kimse hava karardıktan sonra sokağa çıkmaya cesaret edememektedir. Diğer yavdan Lefkoşe, Magosa ve Limasol gibi büyük şehirlerde iki topluluğun yaşıdığı bölgeler tamamen birbirinden ayrılmış bulunmaktadır. Hattâ gelen haberlerden anlaşıldığına göre, eskiden yüz kadar köyde Türklerle Rumlar karışık olarak yaşarken bugün bu köylerin sayısı ellinin altına düşmüştür. Türkler karma köylerin çoğundan büyük şehirlere göçmektedir. Bu yüzden Lefkoşede 35 bin kişi olan Türk topluluğu son günlerde 50 bine yükselmiştir.

Kıbrıs katliamından geride kalan enkaz

Kanlı bilanço

Rumlardan ayrı bölgelere çekildikleri büyük şehirlerde, Türkler, kendi kendilerini yönetmek için gerekli bütün tedbirleri almış bulunmaktadırlar. Türk bölümlerinde ayrı bir polis kuvveti, posta servisi ve diğer belediye hizmetleri düzeni kurulmuş, Türk hastahaneleri açılmıştır. Rumlar bu bölgeleri hâlâ çember içinde bulundurdukları için yiyecek maddeleri sıkıntısı çekilmektedir. Eğer Türkiyeden yapılan yiyecek yardımı olmasa, Kıbrıs Türkleri kendilerini besleyemeyecek durumdadırlar.

Diğer yandan, Kıbrıslı Rumlar şimdi kendilerini pek meşgul eden kârlı bir iş bulmuşa benziyorlar: Evlerini terkederek Türk bölgelerine sığınan Türklerin mallarını yağma etmek ! Bu olay bile, tek başına, Kıbrıs Rumlarının neyin peşinde. olduğunu gösteren en güzel örnektir,

Fakat Kıbrıstaki Türk haklarına ve topraklarının yağma Hasanın böreği olmadığı unutulmamalıdır.

E N E R J i

Bakanlık

Çözülemeyen arapsaçı

Geçen haftanın ortalarında Maltepede, büyük köprünün yanındaki binanın içinde hummalı bir faaliyet göze çarpıyordu. Teşkilâtın Genel. Müdürü olan orta boylu, saçlarının çoğu dökülmüş kumral adam sağa sola emirler, direktifler veriyor, işlerin bir an önce bitirilmesini sağlamağa çalışıyordu. Görülen bu olağanüstü gayretin bir amaca yöneldiği belliydi. Birtakım istatistikler, rakamlar değerlendiriliyor, alelacele raporlar kaleme almıyor, şekiller, plânlar çiziliyordu.

Bu olağanüstü durum Elektrik Etüd İdaresinde geçiyordu ve konusu da Üçüncü Koalisyonun teşkiliyle birlikte, yeniden kurulan Enerji ve Tabil Kaynaklar, Bakanlığı, ile ilgili çatışmalar için gerekli istatistik bilgilerin değerlendirilmesiydi. Gerçekten, yılbaşından bu yana, özellikle yeni hükümetin güvenoyu almasıyla birlikte hızla azimli çalışmalara girişen Enerji Bakanı Hüdai Oral, yalnız kendisi gecenin geç saatlerine kadar makam odasında çalışmakla kalmıyor, enerji konusuyla ilgili daire ve kurumların ilgili uzmanlarım makamına çağırarak kendileriyle, yeni kurulacak Bakanlığın geleceği ve teşkilâtının alacağı düzen hakkında yarı hasbihâl, yarı danışma yollu görüşmeler de yapıyordu.

İşte bu görüşmelerden pek ümitlenen ve yeni kurulacak Bakanlığını müsteşarlığından başlayarak genel müdürlük, hattâ bir dairenin başkanlığına kadar "Çiçeği burnunda" bir makamın koltuğuna kurulmak için gerekli "mavi boncuk'un kendilerinde olduğunu vehmeden bazı zevat ellerindeki imkânları son haddine kadar kullanmak suretiyle "göze girme" yarışım lehlerine sonuçlandır» mağa uğraşıyorlardı.

Aslında Enerji Bakanlığının kuruluşu da, böyle birbirleriyle yarış Mâlinde olan ve bu yarışı kazanabilmek amacıyla işi birbirinden teknik eleman ayartmaya, birbirini üst makamlara karşı kötülemeye, özetle; her alanda birbirinin ayağına çelme tasmaya vardıran devlet dairelerinin bir araya ve bir hizaya getirilmedi, bir düzene sokulması amacıyla ele alınmıştı.

Taptaze bir teşkilât

Bir kuruluş kanunundan yoksun olarak, teşkilâtı henüz meydana çıkmadan, hattâ Bakanlık çatısı altına toplanacak dairelerin bile hangileri olduğu kesinleşmeden, sırf 'Merkezi Hükümet Teşkilâtı Araştırma Projesi" adını alan bir iptidai etüdün ileri sürdüğü gerekçeye dayanılarak meydana getirilen bu Bakanlığın başındaki zatın büyük bir ödev sorumluluğu yüklendiğini bildiği tabiîdir. Bu kadar dejenere olmuş, karmakarışık, adeta arapsaçı hâlindeki bir konuyu aydınlığa çıkararak hâstalığın tedavisi için gerekli müdahaleyi bir operatör ustalığıyla yapmak herhalde bir anda mümkün olabilecek kolay işlerden olmasa gerektir.

Türkiyede enerji konusundaki çelişmeler, takıntılar ve girişimler 1953 yılında Ankarada toplanan Birinci İstişari Enerji Kongresinde ilk olarak halk oyu önünde açıkça tartışılmış ve burada mevcut fikir ayrılıkları, aksaklıklar ve düzensizlikler ortaya çıkarılmıştı. Bu kötü durumu önleyecek ve ayni zamanda -memlekette esasen ihtiyaçların çok altındaki sayılarda olan - teknik personel potansiyelinin âzami randımanla kullanılmasını sağlayacak bir organizasyon şekil üzerinde duruldu ve bu teşkilâtın tezelden kurulması için temennilerde bulunuldu.

Nihayet 1957 yılında kuruluş kanunu çıkarılan Sanayi Bakanlığı, bünyesine bir Enerji Dairesini de alıyor, ayrıca Etibank gibi inşaatçı ve Elektrik İşleri Etüd İdaresi gibi sırf akademik alanda çalışmak üzere kurulmuş bir takım teşekküleri de kapsıyordu. Böylelikle, prensip olarak elektrik enerjisi konusundaki her türlü işlemlerin Sanayi Bakanlığı bünyesinde yapılması sağlanmış oluyordu. Gerçekten, tek başına Enerji Dairesi bile kanun gereğince Türkiyede enerji alanında en yetkili bir kontrol ve murakabe mercii olduğu gibi bu konuda en son söz hakkını da haiz bulunmaktadır. Sanayi Bakanlığı kuruluş kanunuyla memleketteki enerji keşmekeşine kesin bir çare bulunduğu sanılmıştı.

Bütün bunlara rağmen evdeki hesap çarşıya uymadı. Hernekadar kanunla ve prensip bakımından ama ulaşılmış bulunulmakta idiyse de uygulama alanına geçilince işler çok farketti. Meselâ Bayındırlık Bakanlığı sulama, taşkın önleme ve bununla ilgili olarak enerji gibi diğer kamu işlerini yürütmekle görevlendirildiği hâlde - kısmen Türkiyenin coğrafi ve topoğrafik şartlarının da etkisiyle- enerji işlerinde de birinci derecede bir role ve çalışma serbestisine sahip bulunuyordu. Hirfanlı, Demirköprü, Seyhan ve Kemer barajları gibi Türkiyenin en büyük tesislerini bu Bakanlığın bünyesindeki Devlet Su İşleri yapmış veya yapmaktaydı. İnşası biten bazı barajların santrallarını da yine ayni idare işletmeğe başlamıştı. Bugün dahi DSİ Hirfanlı, Kemer ve Demirköprü santrallarını fiilen işletmektedir.

Hüdai Oral

Suyun başındaki adam,

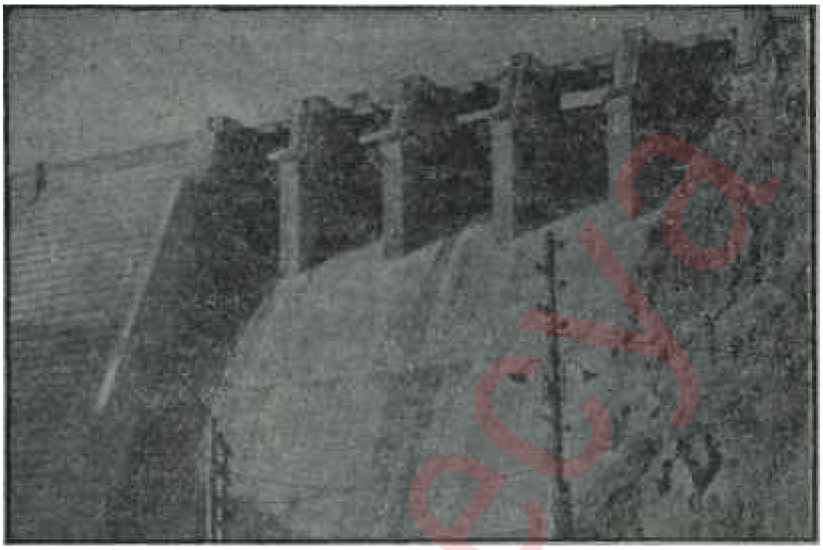
Eleman israfı

Böylece enerji konularındaki bir işin üç, hatta bazen dört daire tarafından ayrı ayrı elemanlar tarafından, ayrı ayrı görüşlerle ele alınmadı yüzünden hem ilgili daireler arasında bir çeşit "müsabaka" ve rekabet yaratılmış oluyor ,hem de ister istemez teknik elemanlar -zaten sayıca yetersizdir - israf edilmiş bulunuyordu. Ancak "hamarat" daireler işin kolayını bulmakta gecikmediler. 'Bu da, teknik personel yetersizliğine 'karşı birebir sayıldı, özellikle büyük işlerin önce etüdleri, sonra projeleri, daha sonra da inşaatının kontroıu yabancı müşavir mühendis firmalarına yaptırılmaya başlandı. Böyle bir durumda hernekadar ilgili daire sadece müşavir firmadan gelen yazılar] müteahhit -ve tabiî yabancı menşeli - firmaya, aktaran bir çeşit büro gibi çalışmakta ve bunun için de öyle düzinelerle mühendise ihtiyaç Kalmamakta idiyse de, bunun başka ya çok daha önemli mahzurları görüldü.

1950-58 yıllan arasındaki türede büyük yatırım işleriyle uğraşan bü-

tün daireler -Etibank, DSİ ve EİE gibi - bu yolu tuttular. Gerçi işin başlangıcında Türkiyede buna benzer işler yapılmadığı, yapılan büyük ölçüdeki yatırımların heder edilmemesi için ehliyetli müşavirlere ihtiyaç olduğu itibara değecek bit savunma idiyse de, aradan bir uzun süre geçip de işleri türk mühendisler yapabilecek kadar iyi kavradıkları hâlde hâlâ ayni yola gidilmekte ısrar edilmesi, esas amacın bu olmadığını hemen açığavurdu. Ortaya çıkan mahzurların en büyüğü, işlerin son maliyetinin daima ilk keşiftekinden birkaç kat fazlaya çıkmasıdır. Hernekadar bunun sebepleri inşaat süresince fiyatların artmasına, milli paranın dış piyasadaki değerinin azalmasına ve benzeri ekonomik sebeplere yükletilmek istendiyse de, bunlar gerçeğe uygun değildi. Maliyet artışları birinci derecede müşavir firmanın yaptığı hesapların yanlışlıkla veya bile bile realitelere uymamasından ve çoğunlukla ayni müşavir tarafından yürütülen kontrolluk hizmetlerinin aslında idareyi değil - yine yabancı bir firma olan - müteahhidi destekleyecek bir tutumla ele alınmış olmasından ileri gelmiştir. Zaten aksi hâlde, meselâ Hırlardı barajının 100 milyon liradan ibaret olan keşif bedelinin sonunda 400 milyonun üzerine çıkmasına sebep bulabilmek imkânı da yoktur.

Bu gibi fiyat artışları ise daha plânlama safhasında işlerin öncelik sıralarını ve ekonomik yönlerden getireceği faydaları tesbit ederken dayanılan mesnetleri sonradan yıkmakta ve çok kere fayda umulan işlerin zarar bile getirmesini doğurmaktadır. Onun için, bundan sonra müşavir firmalara başvurulması hatıra geldiğinde dikkat edilecek birçok noktalardan birisi maliyet tahminlerinin ve keşiflerin piyasa fiyatlarına uygun, iş birimlerinin doğru tahmin edilmiş oluşu, projenin de uygulanabilecek bir proje karakterinde olmasıdır.. Bütün bu şartlan sağlamak ise herşeyden önce yetişkin, tecrübeli, görevini ve yurdunu seven bir millî teknik kadroya sahip olmakla kaabildir. Ancak bu kadronun tecrübesi ve kapasitesinin üstündeki işlerde yabancı uzmanların çağırılarak onların fikirlerinden de faydalanılması mümkündür.

Bir baraj
Tutanın elinde kalacak

Merakla izlenen kuruluş

Geçen hafta özellikle, enerjiyle ilgili dairelerin mensupları yeni Bakanlığın nasıl kurulacağım, kendi dairelerinin bu yeni teşkilâtta nasıl bil yer tutacağını merakla izlemekteydiler. Ama genç ve enerjik Enerji Bakam Hüdai Oral, bu ilk kuruluş için kesin karan Hükümet Başkanına bırakmağı uygun gördü Aslında MEH TAP projesinde -tasarı halinde de olsa- birtakım daire ve kurumların bu Bakanlık çatısı altında toplanmasına lüzum görülüyordu. Ancak, bit teşekküllerin aynen mi, yoksa yeniden organize edilerek mi birleştirilecekleri hakkında kesin ve açık bir hükme henüz varılmış değildir.

Bakanlığın kuruluşundaki amaç ve ilkelere bakılacak olursa çeşitli daireler arasındaki sürtünmelerin ve görev tekrarlarının onları bir çatı altına toplamakla giderilmiş olacağı aşikâr olmakla beraber, özellikle üz3rinde önemle durulan bir hususun, yani elde mevcut personelden âzami randımanla faydalanma imkânlarının sağlanamayacağı derhâl görülmektedir. Gerçekten, bugün tenkit konusu yapılan birçok dairelerde ayni konuda çalışmakta olan elemanların bulunduğu kabul edildiğine göre, bu elemanların ayni işi değil başka başka işleri yapacak şekilde bir tek grup şeklinde toplanmalarının gerektiği de kabul edilmelidir. Şu hâlde, yapılacak olan organizasyon şekli iş konularına değil, daha çok meslek konularına ve branşlara göre olmalıdır. Böylelikle, esasen her meslek branşında yetişkin elemanların sayılarının az oluşunun kısıtlayıcı etkileri de azaltılmış olacaktır.

Diğer taraftan, her branşta yetişkin ve başarılı elemanların takdir görmeleri imkânı da sağlanmış olacaktır. Şimdiye kadar uygulanan ve verimsiz sonuçlar veren şekle göre konuyla ilgili mekanizma "Şu", 'Enerji", 'Elektrik" ve benzeri 'adlarla anılıyordu. Bu teşekküllerin bünyesinde mükerrer olarak İnnşaat, Makine, Elektrik ve diğer branşlardan birçok teknik personel bulunmaktadır. Yeni organizasyonda bu tekerrürlerin mutlaka giderilmesi Bakanlığın kuruluş amaçları bakımından elzemdir.

Hâlen Meclisteki Komisyondan çıktığı bilinen emektar TEK kanununa gelince, bunun yeni Bakanlığın kuruluşundan önce çıkmasını zaten mümkün görmemekle beraber, bu hususta yeni Bakanlığın gayret sarfedeceği söylenmektedir. Oysa ki enerjiyle, yani elektrik enerjisiyle ilgili bütün daire ve müessese seler zaten bir çatı altında toplandıktan sonra yeniden TEK - Türkiye Elektrik Kurumu- adıyla yeni bir kuruluşa gitmek eldeki sınırlı olduğu kabul edilen teknik personel kadrosunu ikiye bölmek demektir. İşin bir de bu açıdan ve serinkanlılıkla incelenmesi herhalde daha sonradan yapılabilir.

Krediler

İç finansman fonu

Resmi Gazetede bundan bir süre önce yayınlanan türk parası kıymetini koruma hakkındaki 17 sayılı karara ek kararda, hariçteki gerçek ve tüzel kişilerin Türkiyedeki gerçek ve tüzel kişilere verecekleri nakdî kredi teklifleri üzerine yapılacak muameleler incelenmekteydi.

Kararnamede, Türkiyedeki ticarî veya sınaî işletmelerin işletme kredisi ihtiyaçlarında kullanacakları kredi taleplerinin Maliye Bakanlığınca incelenebilmesi için iki önemli şart ileri sürülmekteydi Bu şartlardan bir tanesi, kredinin türk parası karşılığının yarısının iç finansman fonuna ayni vade, faiz Ve ödeme şartlarıyla ikraz edilmesi, diğeri ise bakiye yüzde 50 için kanunî faiz haddi ile istikraz faiz nispeti arasındaki farkın faiz transferleri esnasında iç finansman fonuna ödeneceği hususudur. Demek ki yabancı memleketlerden sağlanacak bir işletme kredisinin yüzde 50'si iç , finansman fonuna yatırılacaktır.

Burada karşımıza çıkan ilk sual, iç finansman fonunun ne olduğu hususudur. Bu fon, 1962 yılında kurulmuş ve İktisadî Devlet Teşebbüslerinin finansman ihtiyaçlarım karşılamak maksadıyla Amortisman ve Kredi Sandığına bağlı olarak faaliyete geçmiştir.

Demek ki, devlet sektörünün finansman ihtiyaçları, özel sektör tarafından bulunacak kredilerin yarısının verilmesi suretiyle karşılanacaktır. Böylece, özel saktörle devlet sektörünün eşit şartlarla çalışacakları hakkında verilen taahhütler bir yana, özel sektör devlet sektörüne yardım etme mecburiyetinde bırakılmaktadır. Bu surette, Hükümetin bu tip kredileri istemediği intibaı uyanmaktadır. Zira, bir firmanın alacağı krediden bir kısmını iç finansman fonuna vereceğini düşünmeye bile imkân yoktur. Esasen kararnamede mevcut bir-iki madde, yüzde 50'yi iç finansman fonuna yatırmayı düşünen firmaları da vazgeçirmeye kâfi gelmektedir.

Bu maddelerden bir tanesi 2. maddenin IV. paragrafının b bendindedir: "Maliye Bakanlığınca izin verilen istikrazların türk parası olarak iç finansman fonuna ikraz edilen yüzde 50'sı ile bu miktara tekabül eden faizleri, vâdelerinde türk parası olarak istikrazı yapan gerçek ve tüzel kişilere ödenir. İç finansman fonuna başkaca bir külfet ve mecburiyet yükletilmez."

İlk anda insana gayet normal gelen bu ifade, biraz düşününce bayağı önem kazanmaya başlamaktadır. "Maliyeye başkaca mükellefiyet yükletilemez" ne demektir? Para devalüe edilirse, aradaki devalüasyon farkını firma ödeyecek demektir.

İnsaf, doğrusu!.. Sizin kullandığınız yüzde 50 ye ait devalüasyon farkını siz ödeyin. Peki ama, iç finansman fonunun biraz da zorla çekip elinden aldığı paradaki farkı niye firma ödesin yâni?

Tabiî bu durumda denilecektir. kî, "canım, biz zorla kimsenin parasını alacak değiliz, istemeyen getirmesin."

Hah, işte bütün mesele buradadır! İstemeyen işletme sermayesi getirmesin...

Peki ama bu isteksizlik neden doğmaktadır?

İleri sürülen mali tedbirler

Beş Yıllık Plânın 1963 programıyla ilgili IV. bölümünde, yatırımları teşvik için alınacak çeşitli tedbirlerin yanında malî tedbirlere de yer verilmekte ve malî sahada ,orta ve uzun vâdeli kredi imkânlarını çoğaltmak, özel tasarrufları harekete geçirip ekonomik bakımdan faydalı faaliyetlere yatırım yapmağa teşvik bakımından, tedbirler ileri sürülmektedir. 7 bölümde mütalâa edilen bu tedbirlere bakıldığı zaman, 1963 yılı sonunda durum şudur : -

1 — Sanayicilere orta ve uzun vâdeli krediler açacak Sanayi ve Yatırım Bankası kurulmuş, fakat henüz kimseye kredi vermemiştir.

2 — Madenciliği geliştirme bankası kurulmamıştır.

3 — Halk Bankasının kredi kooperatifleriyle birlikte yapacakları faaliyetlerde fazla bir gelişme olmamıştır.

4 — Sınaî Kalkınma Bankasının faaliyet sahasını genişletmesi konusunda öyle uzun boylu bir gelişme görülmemektedir.

5 — Faiz hadlerinde hiç bir araştırma yapılmamış veya yapılmışsa da, herhangi bir sonuca varılmamıştır.

6 — Özel teşebbüsleri verimli yatırımlara yöneltmek üzere tesirli bir sermaye piyasasının yaratılması için malî, idarî ve hukuki yönlerden hiç bir şey yapılmamış, çıkarılması gerekli malî kanunların hiç birisi çıkarılmamıştır.

7 — Tasarruf bonolarının Sermaye piyasasına intikali konusu da olduğu gibi durmaktadır.

Böylece Plânda özel sektörün kredi ihtiyaçlarını sağlamak için alınması lüzumlu görülen tedbirlerden hiç birisinin realize edilemediği meydana çıkmaktadır.

Kararname ve çeşitli görüşler

İş o kadarla da kalmamakta, Maliye Bakanlığının en ileri gelenlerin» den birisi de. "vallahi birader, bu kararnamenin niye çıkarıldığını ben de anlamadım" diye, etrafındakilere dert yanmaktadır.

Vergilerin İlanı

Evvela Başbakan İnönünün, arkasından Maliye Bakanı Ferit Melenin vergi reformu konusundaki demeçleri piyasada bomba gibi patladı. Vergilerin arttırılması, bazı yeni vergiler ihdası yerine geçen muaflıkların daraltılması vesaire, piyasada genel olarak ilgisizlikle karşılandı.

İş Alemini asıl ilgilendiren konu, vergi güvenliğini sağlamak maksadıyla, gelir vergisi mükellefleri ile sermaye şirketlerine tarh olunan vergi miktarlarının her yıl ilân edileceği hususu oldu.

Memlekette muazzam bir vergi **kaçakçılığı** . mekanizmasının işlediği gözönune alınırsa bunda şaşılacak bir taraf yoktur.

"Benim hayat standardımın on misli bir standarda sahip olan, buna karşılık, benim verdiğimin dörtte birini bile vermeyen tüccarın ismi açıklansın tabii" diyen memurun yanında, bu şekildeki ilânların vergi tahsilinden ziyade iftira çarklarını çalıştırmaya yarayacağı, bilhassa ulak yerlerde bunun ilânının kıskançlık ve haset hislerini körükleyeceği tezini yürütenlere de tesadüf edildi.

Esasen piyasanın bu kabil tedbirlerden, en ziyade kin ve husumet uyandıracağını düşünerek çekindiği müşahede edilmektedir.

Vergi kaçakçılığını âdet hükmüne getirmiş olan tabii ki bu ilândan hiç hoşlanmamaktadır, fakat gariptir ki onun yanında -ve belki ondan biraz daha fazla- vergisini muntazaman ve namusuyla ödeyen de bu kabil kararlardan ürkmektedir.

"Vay!. Demek bu kadar vergi veriyormuş, demek ki okadar da kapanıyormuş ha!.." söylentisinden çekinen iş adamı da az değildir.

Bu yüzden vergi ilânının vergi tahsiline yaramakla beraber yakandaki mahzarları da olduğu ısrarla belirtilmektedir.

Buna paralel olarak, Başbakanın nutku, piyasada muazzam bir anti-propagandaya yol açmış bulunmaktadır. İstanbulda bu tedbirlerin yeni bir varlık vergisine hazırlık olduğu öyle bir söylenmektedir ki, ağızları adeta bıçak açmamakdır. Alınan tedbirlerin ne bir varlık vergisini getirmesinin, ne de buna benzer bir tatbikatla ilgisi olmasının imkânı yoktur tabla

Esasen bunu, tek tek karşınıza aldığınız her tüccar *"evet* doğru" diye tasdik etmektedir. Fakat arkasından, beş dakika geçince, gene ayni şüphe kurdunun içini kemirmeğe başladığını sözlerinden anlamaktasınız.

Bir zamanlar Servet Beyanı müessesesinin ihdasıyla meydana çıkan tereddütlü havanın bugün tekrar canlandığı görülmektedir. Bugün için bir servet vergisinin çıkarılmasının düşünülmediği bir yana, böyle bir vergiyi biç bir hükümetin ağzına bile alamıyacağı realitesile karşıkarşıya bulunmaktayız.

Fakat bir taraftan tahrikler, bir taraftan insanların, paracıklarına çok düşkün olmaları, bu kabil aslı astarı olmayan söylentilerin ortaya çıkmasına ve daha fenası bu aklın almıyacağı söylentilere bir takım safların inanmasına yol açmaktadır.

Yeni tasarıların B.M.M. de görüşülmesi esnasında bütün bu hususların **ortaya** atılacağı anlaşılmaktadır. Ancak, bir realite vardır ki o da, Türkiyede alınması gereken verginin bir türlü layıkı veçhile tahsil edilemediğidir. Bütün bu tedbirlerin gayesi, bu tahsilatı sağlamaktan başka bir şey değil-

Fasih İNAL

Bu arada Cumhuriyet Gazetesinde, "Özel Sektör ve Dış Krediler' başlığı altında bir makale yayınlanmıştır. Bu makale, kararnameyi savunduğu ve yüzde 50'lerin iç finansman fonuna yatırılmasını haklı göstermeğe çalıştığı için, biraz Maliye Bakanlığı görüşü intibaını okuyanlarda uyandırmaktadır. Onun için bu makalenin üzerinde durmak lâzımdır:

Bu yazıya göre, kararnameyle, ilk defa olarak dış piyasadan kredi, temini devlet tekelinden çıkarılmaktadır. Halbuki bu fikir tamamen hatalıdır. Zira şimdiye kadar gerek,.yatırım bankaları, gerekse bizzat özel sektör daima dışarıdan işletme kredisi sağlamıştır Sınai Kalkınma Bankasının aldığı ve verdiği krediler, hep bu sistemle olduğu gibi, tütüncüler de dışardan sağladıkları kredilerle işlerini yürütmektedirler. Tütüncülerin sağladıkları dış finansman, 1959 da 10 milyon dolar, 1960 da ise 20 milyon dolar civarındaydı. Bu kredinin 7.5-8 milyon doları yabancı alıcılar tarafından, 12 milyonu ise bizim tütüncüler vasıtayla getirilmiştir.

Firmaların vadesinde borçlarım ödemedikleri iddiasına gelince, Dundan Hükümetin müşkül duruma düşmesi bahis konusu olamıyacağı gibi, krediyi veren firmalar esasen işi en ince noktasına kadar tetkik etmekteler ve sağlam görmedikleri, birazcık tereddüt ettikleri firmaya değil kredi vermek, selâm bile vermeğe yanaşmamaktadırlar.

Bütün bu" ihtimalleri bertaraf ettikten sonra, işletme kredisi alınmı--ını Maliye Bakanlığının neden Önlemek istediğini anlamaya ihtimal kalmamaktadır.

Kararname ve işletme kredisi

Velhasıl, işletme kredisi getirme imkânları mahut kararnameyle tamamen ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bu konuda, yâni "işletme kredilerine yasak!" diyen kararın alınmasında tesiri olabilecek bütün ihtimalleri sıralamış bulunuyoruz. İtiraf edelim ki, hem başka ihtimal aklımıza gelmemekte, hem de bu ihtimallerin hiç' birisine aklımız yatmamaktadır.

Maliye Bakanlığında, en ileri galenlerin bile "Bizim de aklımız yatmadı ama..." dediklerine göre, bizim, işletme kredisi gelmesinin önlenmesini ' anlayamamamız normal karşılanmalıdır.

"' Eğer ilgililer bizim' kiraladıklarımızdan başka ve cidden Önemli bir sebebe dayanarak bu yasak kararını almışlarsa, bunun 'da umumi efkâra açıklanmasında tarifsiz faydalar olsa gerektir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı-Doğu

Yeni gelişmelere doğru

Haftanın başlarında, Salı sabahı. İsviçrenin ünlü Cenevre şehrinde, insanlığın geleceği için çok önemli bir milletlerarası toplantı başladı. Bu, onsekiz üyeli silâhsızlanma konferansının 1964 yılı içinde yaptığı ilk toplantıydı. Bilindiği gibi beş Batılı, beş komünist, sekiz de tarafsız ülkenin temsilcilerinden kurulan bu konferans geçen Ağustos ayında çalışmalarına ara vermişti. O zamandan buyana köprülerin altından çok sula: akmış, ingiliz ve amerikan yöneticilerinin yerine yenileri gelmiş, Fransa da nükleer denemeleri durduran Moskova anlaşmasını imzalamadığı gibi, silâhsızlanma konferansını da boykot etmiştir. Bundan başka, Ağustos ayından buyana, komünist blok içindeki Sovyet Rusya - Komünist Çin çekişmesi açıkça gün ışığına çıkmış bulunmaktadır. Bu bakımdan, sözde onsekiz, aslında -Fransanın boykotu üzerine- onyedi üyeli silâhsızlanma konferansının yeni toplantıları, Batı-Doğu münasebetleri bakımından özel bir önem taşımaktadır.

Salı sabahı çalışmalarına başlayan konferans, bütün siyasî gözlemcilerin dikkatle belirttikleri gibi, Başkan Johnson ile Krutçefin birbirlerinin politikalarını deneyecekleri ilk milletlerarası toplantı olacaktır. Johnson, konferansa verdiği önemi göstermek için, Cenevreye yüksek seviyede bir diplomatını, William Foster'i yollamıtşır. Ayrıca, Foster'in konferansa yeni teklifler getirdiği de söylenmektedir. Aynı şekilde Sovyetlerin de ortaya yeni tekliflerle çıkması beklenmektedir.

Geçmişi uzun anlaşmazlıklar

Onsekiz üyeli silâhsızlanma konferansı **gecen** Ağustos ayında çalışmalarına **ara** verdiği zaman, Doğu ile Batı arasında hem silâhsızlanmanın kendisi, hem de denetlenmesi Konusunda yıllardır sürüp giden üç önemli anlaşmazlık olduğu gibi ortada duruyordu. Bunların birincisi, nük**leer** denemelerin durdurulması konusuydu. Bugün bu konu Moskova anlaşmasıyla büyük ölçüde bir çözüme bağlanmış, geriye yeraltında yapılan denemelerin durdurulması meselesi kalmıştır. Uzayda, yer üstünde ve suda yapılan denemelerin kolaylıkla anlaşılmasına karşılık, yeraltı denemeleri mekanik araçlarla çok zor anlaşılmakta, çoğu **kere** depremlerle karıştırılmaktadır. Bu bakımdan, bu denemelerin yasaklanması ve bu yasağın denetlenmesi için bir kontrol ekipinin kurulması ve bu ekipin amerikan ve rus topraklarında zaman zaman dolaşması gerekmektedir.

Çu An-Lay

Afrikanın peşinde

Doğu ile Batı arasında silâhsızlanma konusunda beliren ikinci anlaşmazlık da silâhsızlanmanın safhalarıdır. Gerçi bir suredir silahsızlanmanın üç safhada yapılması için fikir birliğine varılmıştır ama bu safhaların niteliği üzerinde şimdiye kadar anlaşmak mümkün olmamıştır. Sovyetler tam ve hızlı bir silâhsızlanmayı savunmakta, buna karşılık Batılılar yavaş ve dengeli bir silahsızlanma istemektedirler.

Silâhsızlanma konusunda taraflar arasında beliren üçüncü anlaşmazlık da, silâhsızlanmayla birlikte yürütülecek diğer tedbirler üzerinde çıkmıştır. Bunlardan kasdedilen, silâhsızlanmayla birlikte uluslararası bir yumuşamayı sağlayacak tedbirlerdir. Sovyetler, bilindiği gibi, NATO ve Varşova Pakı üyeleri arasında bir saldırmazlık paktının imzalanması hususunda ısrar etmektedir. Halbuki Batılılar, önce bunun pratik bir fayda sağlamıyacağını, sonra da Batı Almanyanın şiddetli itirazlarını gözönünde tutarak böyle bir anlaşmaya yanaşmamaktadırlar.

Johnson'un teklifleri

NATO ve Varşova Paktları arasında bir saldırmazlık andlaşması imzalanması hakkındaki teklifinin Batılılar tarafından faydasız, hattâ Batı Almanya bakımından sakıncalı bulunması üzerine, Krutçef geçen yılın son günü bütün dünya liderlerine yolladığı bir mesajda bütün dünya devletlerini kapsayacak bir saldırmazlış paktı imzalanmasını istemişti. Ancak, Sovyet lideri, bağımsızlık savaşı yapan bazı ülkelerle, Vietnam ve Kore gibi ikiye bölünmüş ülkelerin ve Formozaya karşı saldırı emelleri besleyen Komünist Çinin yıldırımlarını çekmemek için "Kurtuluş Savaşları" diye isimlendirdiği bazı çatışmaları bu paktın dışında bırakmayı da unutmamıştı. Başkan Johnson, bu haftanın başında Krutçefe verdiği cevapta, bu çeşit yapmacık ayırımları bir tarafa bırakarak bütün savaşların kanun dışı ilân edilmesini ve devletlerin aralarındaki anlaşmazlıkları çözmek, - Berlinde olduğu gibi - sınır değişiklikleri yapmak ve milletlerarası anlaşmalar veya tatbikatla tanınan geçit hakları» m kaldırmak için kuvvete başvurmıyacakları yolunda sözvermelerini istemektedir.

Johnson, aynı cevabında, milletlerarası anlaşmazlıkların çözülmesinde barışçı yolların denenmesi ve Birleşmiş Milletlerin bağışladığı imkânlardan sonuna kadar faydalanılması görüşünü de savunmaktadır. Bunun için Birleşmiş Milletlerin, özellikle Güvenlik Konseyinin daha verimli çalışması sağlanmalı, teşkilât, içinde bulunduğu mali buhrandan kurtarılmalıdır. Almanya meselesine gelince, Amerika Birleşik Devletlerinin bu ülkenin alman halkının arzusuna göre barışçı yollardan birleştirilmesi konusunda verilmiş sözü vardır ve Amerikan hükümeti bu sözü tutmaya kararlıdır. Aynı şekilde Milliyetçi Çine karşı yapılmış taahhütlere de sadık kalınacaktır.

Bugünkü dünya durumunu düzeltmek amacıyla yapılan bu genel tekliflerden verimli bir sonuç alınması, komünistlerin amaç ve metodları açıkça bilindiğine göre, elbette beklenemez. Bu bakımdan, Johnson'un bu mesajı bir iyiniyet gösterisi olmaktan öteye gidemeyecektir. İki taraf arasında şu sırada asıl varılması beklenen anlaşma, silâhsızlanmanın belli konuları üzerindeki anlaşmalardır.

De Ganlle'ün hülyaları

Hafta içinde Doğu ile Batı arasındaki münasebetler bakımından vukubulan önemli bir başka olay da, Fransanın, yakın bir süre içinde Komünist Çin hükümetiyle diplomatik münasebetler kurmak niyetinde olduğunu açıklamasıdır. Eğer Fransa Batılı devletlerin, başta Birleşik Amerika olmak üzere, büyük bir çoğunluğunun tanımaya yanaşmadığı Pekin hükümetiyle diplomatik bağlar kurarsa, bunun bütün dünya politikası bakımından önemli sonuçları olacağına şüphe edilmemelidir. Bir kere, böylece, Çin büyük bir Avrupa devletiyle kurduğu bağlar sayesinde önemli bir siyasî ağırlık kazanacaktır. 1-kincisi, Fransadan sonra Afrikadaki eski Fransız Topluluğu devletleri de Komünist Çini tanıyacakları için, Pakin hükümetinin Birleşmiş Milletlerde temsil edilebilme şansı büyük ölçüde çoğalacaktır. Üçüncü olarak, Fransanın Washington'a rağmen aldığı bu karar, Paris ile Washington arasındaki münasebetlerin daha da soğumasına yol açacaktır.

De Gaulle'ün Komünist Çini tanımak yolunda aldığı karar, birçok kimseyi kızdırmakla beraber, kimseyi şaşırtmamıştır. Fransız Devlet Başkanının hayalinde kurduğu "Büyük Fransa" projesinin gerçekleşmesi için, Fransanın Avrupa içindeki durumu kadar Avrupa dışındaki durumunun da kuvvetlenmesi gerekiyordu. De Gaulle Komünist Çini tanırsa, Asyada söz sahibi olmak için bir kilit noktası tutacağını düşünmüş olmalıdır. Bundan başka, eğer Komünist Çinle yakın münasebetler kurmayı becerebilirse, Pekini Moskova karşısında kullanmak imkânını da elde edecektir.

Afrika

Bulanık sular

Komünist Çin liderlerinden Çu En-Layın bir ayı aşkın bir süredir Afrika devletlerini ziyaret ettiği şu günlerde, siyah adamlar dünyasında önemli gelişmeler olmaktadır. Geçen hafta, daha bağımsızlığına yeni kavuşmuş ufak Zanzibar adasında bir ihtilâl olduğu haberi alınmıştı. Bu hafta da Tanganikadan ayaklanma haberleri gelmektedir.

Batılı basında çıkan yorumlara bakılırsa, ufafk Zanzibar devletçiğindeki ihtilâl bütün Afrika ülkelerinin geleceğini yakından ilgilendiren bir nitelik taşıyor. New York Times'in Zanzibardan ihtilâlciler tarafından kapıdışarı edilen muhabirinin bildirdiğine göre, Adada idareyi ele alan ekip Moskova ve Havana yetiştirmesi aşırı solculardır ve amaçları Zanzibarda bütün Afrikaya örnek olacak sosyalist bir devlet kurmaktır. Gerçi şu satırların yazıldığı sırada Zanzibardaki çalkalanma henüz, durulmamış, gerçek iktidarın ihtilâlcilerden hangisinin elinde bulunduğu kesin salarak belli olmamıştır ama, Adada şu sırada, Komünist Çinde yetişme bir Dışişleri Bakanı, Moskovada yetişme bir Başbakan, Havanada yetişme bir Ordu Kumandanı bulunduğuna hiç şüphe yoktur ve bunlar, aralarındaki çekişme nasıl gelişirse gelişsin, öyle yüzeyde kalacak birtakım değişikliklerle yeytinecek insanlar değildir.

Tanganikanın durumuna gelince, ötedenberi en istikrarlı bir iç düzene ve Afrikanın en -büyük siyah liderleerinden birine - Julius Nyerere - sahip olan bu devlette de ordunun hiç değilse genç kadrolarında solcu fikirlerin oldukça yaygın olduğu anlaşılıyor. Bunlar, içinde bulunduğumuz hafta başında bir hükümet darbesi tertiplemişler, fakat amaçlarına ulaşamamışlardır. Bununla beraber, Tanganikadaki durumun da henüz kesin bir açıklığa kavuşmadığı bildiriliyor. Anlaşılan, ordu saflarındaki kaynana devam etmektedir ve Nyerere bu kaynaşmayı bastırmak için güçlük çekmektedir.

Hem Zanzibar, hem de Tanganikada olup bitenlerin ingiliz donanmasının kudretli savaş gemilerinin toplarına karşı cereyan ettiği düşünülürse, ihtilâlcilerin gözlerini budaktan sakınmayan kimseler olduğu açıkça meydana çıkıyor.

Gerisi gelecek mi?

Afrika kıtasında büyük iktisadi çıkarları olan Avrupa devletleri kadar dünyada komünizmin yayılmasını endişe ile izleyen bütün Batılı devletlerin zihinlerini kurcalayan soru, Zanzibar örneğine diğer Afrika ülkelerinin de uyup uymayacağıdır. Moskova ile Pekini düşündüren soru da, eğer diğer Afrika ülkeleri de bu örneğe uyacak olurlarsa, bunların kimin peşinden gidecekleri sorusu olsa gerektir.

Gerçekten, son günlerde, Afrikada Komünist Çin ile Sovyetler Birliği arasında büyük bir yarışma başlamış bulunuyor. Komünist Çin, bu yarışmayı Sovyetler Birliğinden biraz daha ciddiye almaktadır. Çünkü Çinin, yalnız komünist dünya liderliği değil, dünya politikası İçindeki yeri de Affrika devletlerini kazanmasına bağ lıdır. Çu En-Lay, afrikalıları Pekinin geri kalmış ülkeler hakkındaki iyiniyetlerine inandırabilir. Çinin kalkınma denemesinin onları için faydalı bir örnek olabileceğini anlatabilirse, iktisaden az gelişmiş ülkelerin büyük bir çoğunluğunun liderliğini ele almış, kendisine Birleşmiş Milletler kapılarını açmış olacaktır.

YAYINLAR

ORKUN

(Aylık fikir, ülkü ve sanat dergisi, Korucusu: Atsız. Yıl 2, Cilt 2, sayı 23. Sahibi: Uytun Göktürk Mehmet. Fası Müdürü: Bakiler Yavuz Bülent. 32 sayfa, 125 kuruş, Ankara)

Bu hafta sözünü edeceğimiz yayın bir kitap değil, bir dergi. Ama önemli bir dergi. Türkiyedeki sağcı cephenin ardardına çıkıp batan, sonradan yeniden boy gösteren, ama çok kere adı değişmeyen dergilerinden biri.

Orkunu çıkaranlar ve yaşatanlar kendilerini türkçe diye tanıtmakla beraber, aslında Hitler Almanyasının ırkçılık akımının savunucuları. Bu yüzden başlarına az iş de gelmedi. Ama dâvalarına samimiyetle inanıvur olmalılar ki, yıllar yılıdır hep aynı fikirleri tekrarlayıp duruyorlar.

Orkuncuların bellibaşlı özelliklerini şöylece sıralamak mümkün : Bir kere bunlar, soyadlarını küçük adlarının önüne yazanlar, aralarında birbirlerine "beg" diye hitab ederler. Soyadları çoğunlukla 'oğlu" takısıyla son bulur. Orkuncular şerare karıştırmaya çok meraklıdırlar. Bir insana bir kere "türk değil" damgasını vurdular mı, bir daha öldür-alan onu türk diye kabul etmezler. İdealleri Turana gitmektir. "Suyun 5te yakasından" diye, iki-üç göbek öncesinden bile bir insanın anası babası Rumelili ise nazarlarında itibarı olmaz. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını, Anayasamızın tanımladığı türklük tanımının dışında bir ölçü ile değerlendirirler. Anası, babası, dedesi, ya da dedesinin dedesi lâz, çerkez, abaza, kürt, boşnak, arap, arnavut, gürcü, pomak veya bir benzeri karma ırktan olanlar, istedikleri kadar türkçe konuşsunlar, türklüğü benimsemiş, ülkü, kültür ve inanış birliği içinde olsunlar, bunların ölçüleriyle "asil türk ırkından" sayılmazlar ve reddedilirler.

Orkunun son sayısında Nihal Atız ve Necdet Sançar kardeşlerin iki önemlş yazısı var. İkisi de ayni konuya değiniyor. Atsızınki daha önce yayınlanmış bir yazı. Ama konuyu önemli gördüklerinden, yazıyı tekrarlamışlar. Sançarınki yeni.

Necdet Sançar, yazısında, bir zamanların AP Cumhurbaşkanı adayı müstafi Senatör, İsviçrede mukim, emekli Ord. Prof. Ali Fuat Başgile çatıyor. Ali Fuat Başgil, Yeni İstanbul gazetesinde yazdığı bir dizi yazıda "Türkiyede yaşayan Türklerin Türk olmadıklarını" ileri sürmüş! Sançar, emekli Ordinaryüs Profesörün o uzun yazı dizilerindeki fikirlerini şöyle özetlemiş: "Prof. Başgilin iddiası şu iki esasta toplanmaktadır: 1 - Bugün Türkiyede yaşamakta olan millet, tarihteki türk milletinin aynı ve devamı değildir. 2--Türkçülüğün ırkçılık prensibi milliyetçilikle bağdaşamaz:"

Sançar bu iki görüş için "Bunlardan birincisi pek büyük ve pek feci bir yanlış ve pek insafsız bir hükümdür. Çünkü iddia kabul edildiği takdirde, ortada, en büyük övüncümüz olan türklük diye bir şey kalmayacaktır. Diğeri, birincisine göre çok hafiftir, tarafsız bir şekilde her zaman tartışılabilir" dedikten sonra, sözü Prof. Başgile getirerek, onun, "itibarını ciddi çevrelerde hayli kaybetmiş olduğunu" yazmaktadır.

Türk ırkçılarının bir süre liderliğini yapma savaşı veren, ama sonunda geri plâna itilen Sançarın ağabeyi Nihal Atsız ise gene Orkunun bu sayısında tekrarlanan yazısında, aşağı yukarı Ali Fuat Başgilin savunduğu fikri, yani "Türkiye Türkleri Türk değildir. Doğudan gelen bir avuç. Türkmen Anadolunun eski halkı olan Hititler ve diğerleriyle karışıp yeni bir millet meydana getirmişlerdir. Bu yeni milletin yaratılmasında Türkün hizmeti sadece islâmlığı getirmesidir. Bu millet Anadolu milletidir. Ve sadece sünnilerden meydana gelmededir" fikrini savunan Doçent Nureddin Topçunun karşısına çıkmaktadır.

Atsız hayli uzun yazısında, Nureddin Topçuya şöyle diyor: "Topçunun şanlı Türklüğü red ederek melez ve ucube bir Anadolu milleti kurmak isteği hayâl olmuyor da Turancılık, yani Türklerin hepsini birleştirmek ülküsü acaba neden kuruntu sayılıyor?.. Güney Korelileri kurtarmak için bir tugay ile yardıma koşan Türkiye, günün birinde Doğu Türklerini kurtarmak için ordular halinde ileri atılacaktır... Turancılık milliyetçiliğin antitezi olur da, komünist Rusyanın müthiş bir gayretle askeri hazırlık yaptığı bir çağda, Türk gençlerine savaş ve askerlik aleyhinde nutuklar çeken Nureddin Topçunun fikirleri mi milliyetçilik olur?.. Rumeli Türelerini başka bir millet gibi gören ve hattâ hoşuna gitmediği için Anadolulu İsmet İnönüyü bile Yanyalıdır diye iddia ve red eden Nureddin Topçunun Anadoluculuğu mu doğrudur?"

Bu son derece ilginç yazışmalardan öğreniyoruz ki, Sağ cephenin ırkçıları, turancıları, anadolucuları, ümmetçileri ve şeriatçıları 27 Mayıstan hemen sonra kurdukları birlik ve beraberlik cephesini nihayet bozmaya başlamışlardır.

Memleketimiz fikir hayatının bir cep hesinin gelişmesini öğrenmek bakımın dan, Orkun gibi. Toprak gibi. Yeni İstiklâl, Fedai, Milli Yol gibi dergileri de okumalarını okuyucularıma salık veririm. Bunları okuyanların çok ama pek çok eğleneceklerini de peşinen garanti ederim.

İhami SOYSAL

Kitaplar

TARIMDA SOSYALİZM
(Yazan Hilmi Özgen, Denemeler 2, Ege Matbaası Ankara 1964, dağıtıcısı Ferhan Bozkurt İstanbul Ankara Cad. Kebeci Han 49 100 sayfa 350 kuruş)

SON AKIN
(Bekir Büyükarkının tarihi romanı, Hakan Yayınevi, Necatibey Cad. 40-Galata, İstanbul, 454 sayfa ciltli: 1250 kuruş)

BÜYÜK BORÇ
(Şükrü Enis Regü tarafından hazırlanan çocuk masalları, Yankı Çocuk Kitapğı yayınları 7, Nurgög Matbaası 1963, İsteme adresi P.K 1278-İstanbul, 64 sayfa 150 kuruş)

DÜNYAYI GÜLDÜREN BİLMECELER - FIKRALAR
(Çeviren Semra Özin, Yankı Çocuk Kitaplığı yayınları 9, Nurgög Matbaası 1963, İsteme adresi P.K. 1278 - İstanbul 56 sayfa 150 kuruş)

MUTLULUK AĞACI
(Hazırlayan Zeynep Şemsa, Yankı Çocuk Kitaplığı yayınlan 8, Nurgög Matbaası 1963, İsteme adresi P.K. 1278 - İstanbul, 64 sayfa 150 kuruş)

UZAK DOĞU MASALLARI
(Çeviren Cevat Özdizdar, Yankı Çocuk yayınları 6, Nurgög Matbaası 1963, İsteme adresi P-K. 1278-İstanbul, 64 sayfa 150 kuruş)

İYİ GECELER AY DEDE
(James Thurber'den çeviren Cevat Özdizdar, Yankı Çocuk yayınları 5, Nurgög Matbaası, 1963, İsteme adresi P.K. 1278 - İstanbul, 64 sayfa 150 kuruş)

Ressamlar

Ününden habersiz bir ünlü

Çocuk, gazetesini okumakta olan babasına yan yan baktı, kendisini duymadığını anlayınca sözlerini bir kere daha tekrar etti, bekledi. Gene cevap alamayınca, tam o sırada elinde çaydanlık, odaya giren annesine döndü :

«— Anneciğim, bak politikacılarımızın haline. Artık çocuklarının bale Besini duymaz oldular» dedi.

Anne, bir an, olduğu yerde durakaldı. Baba, gazetesini bıraktı. İkisi birden, gülerek, şaşkın :

«— Vay kerata vay !.. Lütfen tekrar eder misin?» dediler.

Ama çocuk, yaptığı esprinin farkında olmamış gibi, kafasını kurcalayan öteki meseleye geçti :

«— Bana neden hâlâ yağlıboya almıyorsunuz? Ali Babanın Çiftliğindeki hayvanların resmini yapacağım ben. Nasıl bağırıyorlar! Ne çok ses var! Hepsini yapacağım.»

Sustu. Eliyle havaya-desenler çizmeye koyuldu.

Baba, gazetesini kapamıştı. Merakla, şefkat ve gururla oğlunu seyrediyordu. Eşi ile bakıştılar. Anne, yavaşça :

«— Bedri, baban sana yağlıboya alacak artık. Küçüksün, biraz büyü, yorulma diye beklettik seni. Hem, bugün ablanla seni sinemaya götüreceğim» dedi.

Küçük Bedri yerinden kalkmıştı. O kadar merak ettiği sorunun cevabını duymamış bir hali vardı, 'Ali Babanın bir çiftliği var» şarkısını söylemeye koyuldu. Sonra birden sustu. Yerde serili duran büyük resim kâğıdının üzerine, kapanırcasına yattı, cebinden çıkardığı çini mürekkepli kitlemle, hızlı hızlı resim çizmeye başladı. Kalemi çok az yerinden kaldırıyor, her kaldırışında da el değiştiriyor, sol ve sağ ellerini birbirinden farksız şekilde, aynı ustalıkla, aynı rahatlıkla kullanıyordu. Parmaklıklara dayanmış bir kovboy resmi yapmıştı. Tam bu sırada, arkadan gelmiş ilk adamı boğmaya hazırlanan bir başka adam kâğıtta canlanıverdi. Uzakta bir kadın silueti, bir ev, hayvanlar ve bir çiftlik hayali belirdi.

Çocuk, yerdeki kâğıdın etrafında döne döne resmi tamamladı, sonra çaktı imzayı : Bedri Baykam.

Eğitimdeki zorluklar

Bedrinin babası, CHP. İstanbul milletvekili Dr. Suphi Baykam, gazeteleri cebinde katlı,. Sakarya caddesindeki evinin merdivenlerini «inerken düşünüyordu : Acaba, çocuğa yağlıboya almayı vâdetmekle hata mı etmişti? Çok erken değil miydi'?"Ama, istiyordu. Hevesinş kırmak da doğru değil, demişlerdi.

Başını salladı. Bu iş, kolay iş değildi.

Başbakan İsmet İnönü, Avrupa sanat âleminde bir anda «dâhi çocuk» sıfatını kazanan küçük Bedri Baykamın Ankarada, Sanaseverler lokalinde açılan ilk sergisinden ayrılırken, deftere, hayranlığını belirten sözleri yazdıktan sonra, «Bedrinin gelişmesine nasıl yararlı olacağımızı, herhalde, gelişmesine aksi tesir etmemeye **nasıl** muvaffak olacağımızı düşünüyoruz"de mişti.

Bütün türk ve yabancı eleştiriciler, sanatçılar, Bedriyi, onun insana şok etkisi yapan şaşırtıcı, olgun resimlerini, bu resimlerdeki sanatı, kişiliği görenler, hep aynı kayguyu dile getiriyorlardı : Aman ona zarar verilmesin, gelişmesi engellenmesin, çocuk, tabiatın ve anlaşılmaz bir kuvvetin, kendisini ittiği yerde tutulsun, çelmelenmesin.

İşte bunun içindir ki Dr. **Suphi** Baykam, Bedriye resim dersi verdir miyor, sanat konusunda onu tamamiyle le hür ve bağımsız bırakıyor, yalnız» aile dostu sanatçı Kayhan Keskinok ve pedagoglarla sık sık temasa geçerek, çocuğu .nasıl yöneteceğini tespit ediyor ve eşi ile bu konuda büyük bir titizlik gösteriyordu.

Bedri Baykam çalışıyor

Her yaşta ayrı gayret

Bedri Baykam, Türkiyede ve Avrupa sanat âleminde bir hâdise yaratan sergilerinden âdeta habersiz, Sakarya caddesindeki evde, Radyo Çocuk Kulübü elemanlarından, çok çalışkan ve zeki ablası Hülya ile tam bir çocuk hayatı sürüyor, belinde tabancaları, bütün gün kovboyculuk oynuyor. fakat zengin bir hayal âlemi içinde gördüğü şeyleri, sanat eleştirilerini hayrete düşüren bir perspektif, derinlik ve sanat kabiliyeti ile birleştirerek, iki eliyle mütemadiyen çiziyor, çiziyordu

Bedri, kendi eserleriyle dolu çalışma odasında saatlerce kapalı kalmakta yemek yemeği, başka oyunları, resimden başka herşeyi unutmaktadır, çünkü resim yapmak, bu «büyük çocuk» için, çok sevdiği bir oyundan ibarettir ve o, gerçek bir sanatçı olduğunu, sanat âleminde isim yaptığını bilmemektedir.

Baykam ailesi, herşeyden önce çocuğun, mutlu çocukluk çağını yaşamasını istemişti. Peki ama, «Bu çocuğun dünyası, nasıl bir dünyadır ve bu dünyasını, bu tabiî hayat içinde, bu altı yaşındaki çocuğun kâğıda' geçirme kabiliyet nasıl böyle mükemmel olabi-

Soruyu, İsviçrenin çok yüksek tirajlı bir gazetesi Der Bund soruyordu. 20 Ekim 1963 tarihli L'Express - Dimanche'da ise «Şok Tesiri Yaratan Resim» başlıklı çok uzun bir sanat yazınında Marcel Perret, Bedrinin bütün resimlerini bir bir inceledikten sonra, soruyu şöyle cevaplandırıyordu : «Bedri Baykamın sergisini gezmek ve harika çocukların esrarı üzerinde düşünmek lâzımdır. Zira butun şüphelere rağmen, böyle çocuklar mevcuttur. Mozartı, Chopin'i, Roberto Benzi'yi ve bunlara benzer daha birçoklarını düşününüz.. Ve Bedri Baykam da, hiç şüphesiz, bunlardan bir tanesidir.»

Marcel Perret daha da ileri gidiyor : Harbî. amerikan kovboylarını hiç görmemiş bir çocuğun eserlerinde bunları tam olarak görmek cidden garip! Birkaç portreden maada, tankların, süvarilerin, piyadelerin savaşlarına, kalelerin, zaptına, harpten sonra muzaffer ve hezimete uğrayarak dönen ordulara ait resimler müşahede ediyoruz. Bazen birdenbire zuhur ediveren firari Dölce Vita'nın bir imajına, dansedenler sahnesine veya yangelmiş Âdem kılığında bir insana rastlıyoruz. Bunlar cidden garip! Zira Bedri Baykam, tarih öncesi, uzak mazide büyük çizgilerle çalışan, membamdan vâki ilhamın dikte ettiği sadelikle çalışan sanatkârlara çok yaklaşmaktadır. Fakat Ankaralı genç sanatkârın daha üstün bir tarafı var : Neden, çok küçük olan yaşı, kendisine trajik resimlerden başka birşey yaptırmıyor? Acaba yeniden dünyaya gelişe mi inanmak lazımdır? Ve acaba, kendisi çok eskiden, yüzyıllarca evvel, dünyanın herhangi bir tarafında mı yaşamıştır? Çocuk ruhu acaba bir Davy Crockett'in, bir Mareşal Romel'in, bir Atatürkün ruhu mudur?» diyordu-

Bu soruların cevabını ise, Sakarya caddesindeki evde, anne ve babası ve tatlı, uslu ablasıyla mutlu bir bayat süren bir küçük' tabii çocuğun, Bedri Baykamın kişiliği üzenine eğilmekle bulmak mümkündür.

Bir "Büyük çocuk"

Küçük Bedri simsiyah, çok derin bakışlı ve düşündürücü gözleriyle, ilk bakışta, insanı tuhaf bir şekilde etkilemekte, kendisine çekmekte, fakat aynı zamanda bunaltmakta, rahatsız etmektedir. Çünkü bu bakışlar çocuk bakışları değildir. Bunlar, herşeyi tahlil eden, herşeyi süzgeçten geçiren ve herşeyi gören, hüküm veren bakışlardır. Ama bu bakışlar aynı zamanda iyilik ve sevgi doludur. Çocuk, çok geçmeden akıllı soruları, esprileri ve insancıl halleriyle insana öyle bir sokulmaktadır ki, arada hiçbir mesafe, hiçbir anlaşılmayan taraf kalmamaktadır.

Bedri Baykam hassas, fakat o derecede dinamik, İç âleminin derinliği oranında da dışa dönük bir çocuktur. Hayali geniştir, fakat bu, onun içinde kapalı kalmamakta, dışarıya taşmaktadır. İşte deha da burada çocuğun yardımına koşmuş, onun taşan duygularını sağlam bir şekilde zaptetmiş, kaybolup gitmesine engel olmuş ve «Bedri Baykam»ı yaratmıştır. Bedri, hayatta en çok, haksızlığa isyan etmektedir. Bunu, harp resimleri ve trajik imajlar. la en iyi, en anlaşılır şekilde, elle tutulur bir şekilde sembolize etmesini bilmiş ve şaşırtıcı bir süratle çalışan küçük, sanatkâr elleri, büyük bir dikkat, göz hafızası, perspektif ve derinlik görüsü ile birleşerek, sanat âlemini şaşırtan resimleri meydana getirmiştir.

Bedri Baykam bugün yedi yaşındadır. O, daha iki yasında iken eline geçirebildiği kalemle kâğıtlar üzerine birşeyler çizmeyi, oyuncaklarla oynamayaz tercih ediyordu. Çocuğun iki yaş çizgilerindeki normalin üstündeki kaabiliyet ve ustalığı ilk farkeden, bir yüksek mimar olan annesi Mutahhar Baykam oldu. Son. ra da, aile dostları Ferda Güley bu konuyle ilgilendi.

Bedri Baykam kardeşiyle

Aile saadeti

Ferda Güley, birgün, Baykamları ziyarete gelmişti. Küçük Bedrinin resim yaptığını görünce ilgilendi. Bedri, ayakta bir adam resmini, iki yasından beklenmiyen bir ustalıkla çizmişti. Ferda Güley, resmi bir süre seyrettikten sonra:

«___Doğrusu, adam çok güzel oldu. Ama, bunu yürütsen nasıl olur?» diye çocuğa takıldı.

Tabii, çocuğun böyle birşeyi yapabileceğine kimse ihtimal vermiyordu.

Bedri Baykamdan bir kaç çizgi
Hareket, hareket, hareket

Ama Bedri, Güleye söyle, müstehzi bir baktı, kalemi kâğıdın üstüne götürü verdi. Bedrinin yaptığı ikinci adam, gerçekten yürüyordu. Arka bacak daha kısa ve hafifçe büküktü.

Bundan sonra Baykamların evinde toplanan CHP'li milletvekilleri politikayı sık sık unutup, Bedrinin resimlerini seyrettiler. Ama bu müşahede daha çok, bir parti grup toplantısı gizliliği içinde yapılıyor, sanatkâr çocuğu kendi haline bırakma isteği ile hareket eden Baykamlar, bunu dışarıya aksettirmiyorlardı. Sadece, çocuğun elinin altına bol malzeme koymakla yetiniyorlar, onun tabii gelişmesini, kendisine hiç belli etmeden, büyük bir merakla izliyorlardı.

Problemin büyüğü

Bedri beş yaşına geldiği zaman, Baykamların elinde, çocuğun çizdiği binlerle resim vardı. Çocuğu, beş yaşından sorara bir ilkokula gönderdiler ve müdireye çocuktaki resim kabiliyetinden bahsettiler. İstedikleri şey, çocuğa bu konuda müdahale edilmemesi re tamamiyle serbest bırakılması idi. Yere uzanarak çalışan çocuğa arkadaşları laf atmaya başlayınca Bedri, kaydı yapıldıktan üç gün sonra okulu terketti. Ancak, - okulun Avrupada yetişmiş resim öğretmeni Kayhan Keskinok, bu iki-üç gün içinde, Bedrideki üstün resim kabiliyetini görmüştü. Aileyi bu konuda doğruladı ve bundan sonra, arada bir, Baykamlara, bir aile dostu olarak, uğramağa ve çocuğun sanat sahasındaki gelişmesini, kendisine sezdirmeden izlemeğe başladı.

Baykamlar bu sırada İsviçreye gitmişlerdi. Bedrinin beş yaş resimlerinden yirmi tanesini Cenevre Güzel Sanatlar Akademisi Direktörü Prof. Palfi'ye, Jean Jacaues Rousseau Enstitüsü sanat profesörü Rey'e ve Ecole d'Art Martenot müdürü ve resim öğretmeni Madam Vaironť'a gösterdiler. Aile, çocuklarının sanat kabiliyeti hakkında fikir edinmek istiyordu. Duydukları şey, onları-hem sevindirdi, hem de ürküttü : Bütün bu sanatçılar, bu resimlerde olağanüstü bir kabiliyet bulmuşlardı. Bu çizgilerin, 16-18 yaşlarındaki kabiliyetli bir dimağın mahsulü olduğunu söylüyorlardı.

Baykamlar için Bedri artık bir problem olmuştu. Ona yardımcı olmak, hiç olmazsa, İnönünün dediği gibi, ona, «zarar vermemek» gerekiyordu. Bunun için pedagoglara danıştılar. Çocuğu, resim yaparken gene çok serbest bırakmaya karar verdiler.

Bedri Baykam, bu kabiliyetini doğarken beraber getirmiştir. Çünkü evde ondan başka resim yapan yoktur. Yüksek mimar' olan annesi Mutahhar Baykam bankada çalışmaktadır ve mimari çizimlerini yalnız bankada yapmaktadır. Gerçi babası heykel yapmaya meraklıdır ama, politikadan sanata fazla zaman ayıramamaktadır. Ancak, Bedrinin büyük dedelerinin, yaşadıkları devrin, güzel yazma eserlerini vermiş hattatlarından olduklarını belirtmekte fayda vardır.

Bedri herşeyden evvel iyi bir insandır. Kimseyi incitmez. Özellikle, varlıksız arkadaşlarına karşı çok hassastır. İki yaşından beri, artan bir güçle, durmadan resim yapmaktadır. Kendisine has bir kompozisyon tekniği vardır. Aynı figür için aynı anda iki kalemi veya fırçasını bir arada kullanmaktadır. Üç yaşından beri derinlik ve perspektif bilmektedir. Çoğu zaman yere yatmış veya diz çökmüş halde ama rahat ve zevkle çalışmaktadır. Besim yaparken, aç da olsa, eseri bitmeden çalışmasına ara vermemektedir. Silgi kullanmamaktadır. Suluboya," karakalem, çini, pastel, füzen ile çalışmaktadır. Figüratif ve nonfigüratif eserleri, siyah - beyaz çalışmaları aynı derecede sevmektedir. En çok, desenden hoşlanmakta ve çeşitli desenleri inanılmaz bir süratle yapmaktadır.

Bedrinin çok arkadaşı vardır. Bedri, çevrenin en hareketli çocuklarındandır. Koşup yorulduktan sonra daha iyi çalışmakta, resim yaparak fizik yorgunluğunu gidermekte, dinlenmektedir.

Bedri Baykam okula, başlayalı birkaç ay oluyor; Diğer dersleri de çok iyidir. Okul, Bedrinin resim yapmasında herhangi bir azalmaya sebep olmamıştır.

Bedrinin sanat hayatı

Ankara Sanatseverler Lokâli, küçük Bedrinin sanat kabiliyetini haber alıp, anne ve babasını bir sergi açmaya adeta zorladığı zaman Bedri altı yaşını yeni doldurmuştu. Baykamların o sırada ellerinde binlerce resim vardı. Ama komşuların dahi çoğu, bundan habersizdi.

Bedri Baykam ilk sergisini Ankara'da, Sanatseverler lokalinde, ikincisini İstanbul Gen-Ar Galerisinde açtı. Yüzbinden «fazla insan bu sergileri gezdi ve bu konuda yüzlerle yazı yazıldı. Türk sanat âleminde Bedri Baykam ismi birden parlayıvermişti. Yabancı çevreler de bu olayla çok yakından ilgilenmeğe başladılar. Bundan sonra Bedri Şaykamın bir sergisi de Bern'de, Türk Basın Ataşeliğinde açıldı ve büyük ilgi uyandırdı. Zürich ve Cenevre televizyonlarında sergi iki defa gösterildi, bütün İsviçre basını övgü dolu yazılar yazdı. Almanya ve İngilterede önemli gazeteler sergiyi bir sanat hâdisesi olarak ele aldılar. Son olarak da, Amerikada "The Washington Post», sütunlarında Bedriye geniş yer ayırdı.

Baykamlar bir süredir, sergi açmak üzere, muhtelif memleketlerden teklifler almaktadırlar. Sanat dünyası küçük Bedri Baykamı âdeta paylaşamamakta, onu ve onun eserlerini yakından görmek için milletler âdeta birbirleriyle yarışmaktadırlar.

Bedri Baykamın Cenevredeki sergisi 17 Ocak tarihinde açıldı. Bedrinin eserleri bundan sonra Pariste, Romada, New-York'ta sergilenecektir. Son olarak Dr. Suphi Baykam Amerikanın Sesi Radyosunda bir röportaja davet edilmiş ve bu röportajda Bedri Baykamın kişiliği, sanatı, çalışma, tarzı hakkında soruları cevaplandırmıştır.

Her yeni açılan sergiye Baykamlar, Bedrinin yeni eserlerini de eklemektedirler. Bu suretle ziyaretçiler, onun son durumu hakkında fikir edinmektedirler. Çünkü bu «büyük çocuk» durmadan resim yapmaktadır. Altı ay önce açılan sergisinden bugüne kadar Keskinok Ankaradaki sergide Bedrinin resimlerini seyredenlerin görüşlerini tespit etmiştir. Bunlardan biri, «bu çocuk, doğar doğmaz resme başlamış olmalı" demiş; bir başkası, 'saygı duyuyor insan, bu, resimlerin önünde» diye haykırmıştır. Birçokları da hayretler içinde susmuşlardır. Ressam Keskinok, Bedrinin sanatı hakkındaki düşüncelerini, iki büyük sütuna sığdıramamış, Bedrinin hekim, sanatçı ve ruhbilimciler için mükemmel birer araştırma konusu olabilecek yeteneklerinin ele alınmasını istemiştir.

İstanbul sergisinden sonra Bedri için uzun bir eleştirme yazısı yazan Selmi Andak yazısını şöyle bitirmektedir : «Evet, altı yaşındaki bu çocuğun, biz önemsiz insanlarda bıraktığı oüyük şaşkınlık ve hayranlığı sözlere sığdırmak çok güç.»

Bedri Baykam Başbakan İnönü ve eşiyle birlikte

Sanatçı ve sanatseverler

500 den fazla büyük ve 2000 kadar da dana küçük boyda yeni, fazla çalışması vardır.

Bir belge ve yazılanlar

Cenevredeki Türk Konsolosluğu, Bedri Baykamın resimlerini Cenevre Güzel Sanatlar Akademisinin incelemesine sunmuş ve şu belgeyi almıştır :

«Genç Bedri Baykamın eserlerini inceledikten sonra, eserlerin muazzam bir kabiliyeti ifade ettiğini, bu yaşta bir çocukta çok ender rastlanacak bir olay olduğunu burada onaylarız. İmza: Cenevre Güzel Sanatlar Akademisi müdürü Charles Palfi.»

Türk sanatçılarından Kayhan

İsviçreli sanat-profesörü Wilheim Stein, «ondört yaşından önce ressam olunamaz" iddiasına karşı Rafael'in altı yaşında resme başladığını ispat etmiş bir kimse olarak, Bedrinin kendisini teyid ettiğini söylemiş ve Bern Ataşeliğimizdeki deftere, "Bu büyük kabiliyetin harcanma ihtimali bana şimdiden hüzün vermektedir» diye yazmıştır.

Bu arada İsviçrenin tanınmış sanatkâr, pedagog ve eleştiricileri sergiyi gezerek hayranlıklarını belirtmişlerdir. Ecole d'ART Martenot müdürü, resim öğretmeni Madam Vairont ise öğrencilerine, iki ellerini kullanabilmeleri için verdiği dersleri hatırlıyarak, bunun, küçük Bediide kendiliğinden gelişmiş bir kabiliyet oluşu karşısında hayretini defalarca belirtmiştir.

Gazete sütunlarındaki övgü dolu yazılar hariç, İsviçre sergisini gezen sanatkârlar, Bedri Baykam için deftere şunları yazmışlardır :

Ernest Tiller: "Ne çocuk!.. Başladığı gibi gelişsin, hakiki bir sanatkâr olarak..»

Renee Mettier: "Dünya sürprizlerle dolu. Eserleriyle beni bunaltan Bedriye başarı dilemekten başka ne yapabilirim?»

Stettler —Gazeteci ve sanat eleştirmeni— : «Şaşılacak bir kabiliyet! Bedri her detayı anlayışla çizip, ustalıkla ifade edebilen bir sanatkârdır.»

M. Bloum : «Bedri sadece hârika bir çocuk, değil, gerçek bir ressamdır da.. Büyüyecektir.»

Bunlar, dâhi çocuk, gerçek ressam Bedri Baykam hakkında söylenmiş ve yazılmış sözlerin ancak bir kısmıdır. Şimdi İsviçre sanat alemi Bedrinin sergisini, eleştiricilere açılacak bir saha olarak, merak ve sabırsızlıkla beklemektedir. .Küçük Bedri ise dünyadan habersiz, Sakarya caddesindeki sakin evde, kovboyculuk oynadığı rahatlık ve çeviklik içinde, her an, bu sergiye yeni bir eser katmaktadır.

Tüli'den haberler

Geçtiğimiz haftanın başında Sanatseverler lokalinde, Ankara Sanat Topluluğunda oynanmakta olan "Godot'yu Beklerken" in eleştirisi yapıldı. Salon, şimdiye kadarki eleştirilerin hiç birinde görülmemiş derecede kalabalıktı. Saat 18,30'da başlıyan toplantı geç vakitlere kadar devam etti. Çokları, yapılan konuşmaları ayakta izlemek zorunda kaldılar. Bilhassa gençler, esere çok fazla ilgi gösteriyordu.

Eleştiriyi Munis Faik Ozansoy yönetti. İlk olarak Ergun Sav söz aldı ve eseri, "Godot'yu beklemek, XX- yüzyıl insanının beklemesi ve bunaltısıdır" diye özetledi. Ondan sonra konuşan Özdemir Nutku ise, "Godofyu anlamıya çalışan, anlamama tehlikesiyle karşıkarşıyadır" diyerek, galiba birçok kimsenin zihninden geçeni cevaplandırmış oldu, uzun uzun ve doyurucu izahlarda bulundu.

Nutkuyu Attilâ Savın konuşması takip etti. Savların küçüğü olan Attilâ, ağabeysine nazaran daha az azametli. Halbuki bu konuda epeyce bilgili.

Daha sonra Sevgi Nutku konuştu. Eski bir hukukçu olduğunu söyliyen Bay Akgün ise, Bertrand Russel, Eflatun, Cervantes, Aristo ile dolu, epeyce çelişik bir konuşma yaptı. Çetin Sipahi, yeni gençliğin baş vasfı olan sert ve keskin bir dille konuştu. Gençlerden Alper, herkesin ilgisini toplıyan, çok olumlu bir konuşma yaptı.Özdemir Nutkunun, oyunun sahneye konulusunu öven konuşmasından sonra toplantı sona erdi.

DEFİLE : Ankaranın yeni mudaevlerinden biri olan "Butik Vedia" sezonun defilesini Kent Otel salonlarında düzenledi. Ankaralı hanımların ilgi ile izledikleri defilede «Butik Vedia" nın kış kreasyonları teşhir edildi.

İzmir caddesinde yeni açılan Klüp Yaşar, akşam üstleri, çay saatinde epeyce kimseyi kendine çekiyor. Tek piyano ve Yaşarın sesini dinliyerek sakin bir yerde oturmak istiyenler, burayı hemen öğrenmişler.

Geçen hafta başlarında bir akşamüstü buraya gelenler arasında, Ankaralıların artık iyice tanıdığı Yaşar Bozkurt ile Sevda Aydan da vardı. Biri siyah astraganlı, diğeri yine siyah kürk yakalı bir manto giymiş cilan bu, son zamanların hiç ayrılmayan iki kafadarı birlikte salona girdiler ve iç taraflarda bir masaya oturdular. Mantolarını vestiyere bırakması için garsona vermişlerdi. Fakat nedense, garson henüz uzaklaşmıştı ki, kalktılar, salonu ahenkli adımlarla geçip, biraz önce gönderdikleri mantolarım giydikleri gibi lokali terkettller!

Salondakiler, bayan Bozkurtun, sırtı epeyce açık, siyah yünlü öğleden sonra elbisesiyle. Sevda Aydanın yine siyah, üst kısmı dantel, altı saten abiye robunu bir defilede gibi seyretmek fırsatını buldular.

Geçen hafta salı akşamı, Libya Elçiliğinin kurtuluş günü münasebetiyle Ankara Palasın üst salonlarında büyük bir yemekli toplantı tertip edilmişti. Pek çok kalabalık olan toplantı çok güzel oldu. Davetliler arasında Kıbrıs Elçisinin eşi bilhasa genç ligiyle göze çarpıyordu. Fransız ve İngiliz Büyük Elçileri ve eşleri de oradaydılar. Atatürk Sanatoryumu Başhekimi Dr. Enver Bozyakalı nedense özel bir itina ile karşılandı ve kendisine ayrılmış Olan masasına götürüldü. Devlet Tiyatrosundan Özcan Sevgen, Nihat Akçan da misafirler arasındaydılar. Dr. Operatör emekli General Recai Ergüder, siyah tülgrek, üzeri pembe dantelli kısa pardesüsü ile pek şık olan eşi Beyhan Ergüder ile gelmişti. Toplantıda özellikle göze batanlar arasında, Sovyet Büyük Elçisi Rijov ve eşi, Arnavutluk Büyük Elçisinin gayet güzel türkçe konuşan eşi, Kore Büyük Elçisiyle eşi ve kızları, bakanlardan Dr. İbrahim Öktem ve eşi eski bakanlardan Celâl Tevfik Karasapan ve eşi Nevzat Karasapan, Dr. Cemal Kiper ve eşi, Yavuz ve Nermin Abadan, Amme Enstitüsü Genel Müdürü Prof. Fikret Arık ve ağırbaşlı eşi Melâhat Arık, Kasım Gülek, Şinasi Osma ve çok konuşkan eşi, Tunus maslahatgüzarı Fehameddin Arvay ve, türk eşi -bayan Arvay çok fazla şişmanlamıya başlamış -, Turhan Feyzioğlu ve eşi Leylâ Feyzioğlu vardı. Amme Enstitüsü Genel Sekreteri Melih Bayülken ve bu yıl bir hayli kilo vermiş, âdeta incelmiş olan eşi Gülbun Bayülken gecenin misafirleri arasındaydılar.

Resmî, hususî, bütün müesseselerde Kıbrısa yardım için çalışmalar hummalı şekilde devam ediyor. Bu arada öğrendiğimize göre, Ankara Koleji, İlk kısım için 31 bin 168, Orta kısım için 11 bin 102 ve Lise kısmı içinse 10. bin 430 liralık olmak üzere, 52 bin 697 lira tutarında "ilaç para ve gıda" yardımı yapmıştır.

Kızılay Genel Sekreteri Adnan Öztrak, Kıbrısa yaptığı yolculuktan yeni döndü ve, birkaç gün kalıp bazı

işlerini halletmek üzere, İstanbula gitti. Fakat Kıbrısta rum kesimlerine kadar cesaretle sokulan Öztrak, birden bastıran şiddetli kar yüzünden Hiltondaki odasında hapis kaldı. Biraz gezmek için bile dışarı çıkamadı.

Dünyanın dört bir tarafında vazifeler alması ile meşhur operatörlerimizden Dr. Naci Ayralın, yakında, altı ay kalmak "üzere Parise gideceğini yazmıştık. İşittiğimize göre bu bir yerde duramıyan doktorumuz, daha evvel tetkiklerde bulunmak üzere Hindistana gitmek için bugünlerde. yola çıkıyor.

Haftanın başındaki pazar günü, Paris caddesinde bir apartmanda güzel bir kokteyl verildi. Sağlık Bakanlığı uzmanlarından Mr. Elbert L. Hoocker ve eşi, bu partiyi önümüzdeki yıl içinde sosyal hizmetler konuşanda hazırlanacak seminer için hazırlık görüşmeleri yapmak üzere memleketimize gelmiş bulunan, Birleşmiş Milletlerin Lübnandaki merkezinde sosyal yardım uzmanı olan Miss. Carla Cortese şerefine verdiler.

Misafir uzman uzun boylu, tayyörlü, tam bir iş kadını tipi. Ev sahibesi Mrs. Hoocker işe yaşlı, çok sempatik, çok misafirperver bir hanun Davette sosyal hizmetler öğretim görevlilerinden genç ve zarif hanımlar vardı: Sema Kunt, Birsen ve Ülker hanımlar âdeta daveti süslüyorlardı. Misafirler arasında Dr. Gazanfer Bingöl ve kırmızı, yünlü, kendisine çok yakışan bir elbise giymiş genç ve seninin güzelliği ile meşhur eşi Selçuk Bingöl, Dr. Muammer Örs, Sağlık Bakanlığı Müsteşarı Dr. Nusret Fişek ve sosyal faaliyetleri ile tanınmış eşi Perihan Fişek, Dr. Mediha Eldem, Sağlık Bakanlığı Tedavi Kurumları Genel Müdürü Osman Yaşar ve umumiyetle toplantılarda bulunmayı pek sevmiyen eşi, Sosyal Hizmetler yeni Genel Müdürü Dr. Nedim Coşkun, Dr. Dunning ve eşi, Mr. Scoot ve eşi, Prof. Manuel Lopez Rey -Adalet Bakanlığı danışmam- bulunuyordu. Misafirler arasında yeni yabancı hanımlar da vardı.

Bölge Tiyatroları kanun teklifinin Mecliste görüşülmeden evvel ilgililer tarafından tartışılabilmesi **maksadı** ite Ankara Koleji Kültür ve Edebiyat Kolu öğretmenlerinin, Rük**san** Güneysunun yönetiminde hazırladıkları açık oturum, geçen hafta cuma gecesi, Kolejin Lise kısmı **konferans** salonunda yapıldı. Oturuma Lûtfi Ay, Metin Ana, Orhan Asena, Sadrettin Çanga, Ziya Demirel, Enver Ergün, Cüneyt Gökçer, Özdemir Nutku, Turgut Özakman ve İsmet Sezgin katıldılar. Rahatsızlığı dolayısıyla gelememiş olan Ertuğrul Muhsin de bu konudaki fikirlerini bildiren bir raporla iştirak etmişti.

Konuşmalar bilhassa iki konuda oldu: Birincisi, kanun teklifini uygun görenlerle görmeyenler ve sebepleri. İkincisi, "Devlet Plânlama Teşkilâtı, beş yıllık kalkınma plânında bölge tiyatrolarına nasıl bir yer ayırmıştır?" idi. Bu konuda Ertuğrul Muhsin ve Beklân Algan, bölge tiyatrolarının merkezden uzak, bağımsız olması tezini savundular. Kanun teklifini hazırlıyanlar ise bölge tiyatrolarının, bir yanı ile Bakanlığa ve Devlet Tiyatrolarına bağlanmasını istiyorlardı.

Ertuğrul Muhsin, raporunda, "Kanun teklifi, bu şimdiki haliyle hiç bir zaman çıkmasın. Böylece Devlet Tiyatrosunun bir parçası olmaktan kurtulamayacaktır" diyordu.

Ankara Tiyatrosu sanatçıları, o gece oyunları olduğu için, davetli oldukları halde, açık oturuma gelememişlerdi.

Davetliler arasında, en ön sıralarda Mediha Gökçer ve kızı Deniz Gökçer, Macide Tanır Ve eşi Vedat Tanır, Adalet Ağaoğlu, Devlet Konservatuarı öğretim üyesi Muammer Sun, Munis Faik Ozansoy, Cevdet Kudret Solok, Millî Eğitim Bakanı adına Nuri Kodamanoğlu, Konservatuarın yeni Müdürü İlhan Usmanbaş ve eşi Cezmi Berktin ve eşi, Burhan Göksel ve eşi Emel Göksel, Konservatuarın öğretmen ve öğrencileri, gazeteciler, sanatseverler, yönetim kurulu üyeleri vardı. Açık oturum büyük bir ilgiyle izlendi.

Kontenjan senatörü, eski Adalet ve İçişleri Bakanlarından Sahir Ku**rutluoğlu,** geçen hafta İstanbuldan gelirken yerini beğenmedi ve sabaha kadar uyumadan, tekerlek üstünde nöbet tuttu.

Vildan Âşir Savaşırın kızı çelist Ayşe Ekşi ile Behiç Ekşinin 20 Ocak gecesi bir oğulları dünyaya geldi. Bana Savaşır artık üç katlı büyükbaba olda. Hani, "erkek adamın erkek çocuğu olur" diye bir söz vardır. Savaşır bu sözü, "erkek adamın erkek torunu olur" diye çeviriyormuş. Oğlu Dr. Yusuf Savaşırın oğullarından sonra bu, üçüncü erkek torun!

Ağız Tadıyla

LA PAELLA

700 *gr.* civarında bir tavuk — 15 tane karides

12 tane midye — 3 çorba kasığı zeytinyağı

1 soğan rendesi — 1 diş sarımsak
1 büyük bardak pirinç — 1 büyük bardak konserve bezelye

2 domates — 1 cay kaşığı safras (eczanelerde bulunur)

Tuz, biber — 3 dolmalık biber

2 havuç — Kereviz yaprağı, tereotu maydanoz, defne

Tavuk ufak parçalara ayrılıp zeytinyağında kızartılır. Rendelenmiş soğan, ezilmiş sarımsak ilavesiyle birkaç dakika pişirilir. Yıkanmış pirinç, ufak parçalara kesilmiş domatesler, bezelye, tuz, biber, safran ve iki büyük bardak su tavuklara katılarak, hafif ateşte, 20 dakika pişmeye bırakılır.

Diğer taraftan karidesler, içerisine havuç, kereviz yaprağı, tereotu, maydanoz, defne yaprağı konmuş suda haşlanır. Midyeler, üstleri kazındıktan sonra kuvvetli ateş üzerinde, kuru tavada açılır ve kabuklarından çıkarılıp karideslerle beraber pişen pirince ilâve edilir.

Servis yapılacağı zaman pirinç vs. tabağı ortasına muntazam şekilde konur, etrafına, (halka halka kesilmiş dolmalık biber, bir iki karides ile süs yapılır.

BATON SALE

150 gr. un — 160 gr. Sana veya tereyağ
15 gr. rende gravyer — 3 yumurta sarısı, tuz.

150 gr. un, ince rendelenmiş gravyer, Sana, 3 yumurta sarısı ve tuz hep birlikte hamur yapılarak uzatılır. ikiye katlanarak bir saat dinlendirilir.. Sonra ince uzun - kalem inceliğinde - bir sucuk yapılarak, 10 santimetrenle parçalara kesilir, istenilirse üzerlerine hafif yumurta sarısı sürülerek orta hararetteki fırında 10-15 dakika pişirilir.

Semra CONKER

Dernekler

Yürekleri ısıtan kampanya

Türkan Ayral mantosuna sıkısıkı sarıldı, takat yüzü donmuştu. Yanındaki Kıbrıslı genç öğrenciye döndü:

«— Bir sokağı daha taramamız gerekiyor. Allahtan,. çaldığımız her kapıda iyi karşılanıyoruz. Vücudumuz değilse de, içimiz ısınıyor» dedi.

Olay, geçen haftanın sonunda, pazar günü, Ankarada geçti. Yardımsevenler Derneği yönetim kurulu üyesi Türkan Ayral, Derneğin bütün üyeler ri ve yine Derneğin Kız Talebe Yurdu Öğrencileriyle beraber büyük kampanyaya katılmıştı. Kampanyayı Ankara ili, Kıbrısa son yardımı toplamak üzere, açmış bulunuyordu.

Gerçi bundan evvel bütün devlet daireleri, teşekküller, dernekler, çeşitli müesseseler Kıbrıs için para toplamışlar ve görülmemiş bir faaliyet göstermişlerdi ama, İl bir kere daha Ankara halkına başvurulmasını ve kapılardan kıbrıslı kardeşlerimiz için yardım istenmesini kararlaştırmıştı. Bunun için bütün dernekler ve teşekküller ile davet edildiler, ödev güç bir ödevdi. Çünkü şimdiye kadar bütün vatandaşlar Kıbrısa çok çeşitli kollardan yardım yapmışlardı. Üstelik, ay sonu gelmişti, Ankara bir memur şehriydi ve o gün ısı sıfırın altında 10'du.

Bu çetin ödevi özellikle, Yardımsevenler Derneği Ankara Genel Merkezi ele almıştı. Genel Merkezde muhtarlarla bir toplantı yapıldı ve bütün üyeler, Sosyal Hizmetler Akademisi mensupları ile beraber, Yardımsevenler Kız Öğrenci Yurdunu da seferber ederek, Çankayanın çok geniş bölgesinde tarama faaliyetine giriştiler. Üyeler, evleri kapı kapı dolaşıyorlardı. Gecekondu bölgelerinde özel bir ilgi ile karşılaştılar ve bazı fakir evler, aralarında birleşerek, bir makbuzluk para topladılar. Gelenleri geri çevirmediler, öğrencilerin herbiri biner lirayı toplamadan Yurda dönmediler. Parola, "Az veren candan" dı.

Kampanya, soğuğa rağmen, gerçekten yürekleri ısıtmıştı.

Eğitim

Herşeyin başı sevgidir.

Çocuk psikiyatrı Dr. Cahit Ardan, 'kendisini büyük bir merakla dinliyen davetlilere baktı, sonra kelimelerin üzerinde durarak anlatmağa başladı:

«___Evet, bütün anne ve babalar, genel olarak çocuklarını severler. Bu bakımdan, gocuğun ruhi gelişmesinde önemli bir rol oynıyan reddedilme duy gusu'nu anne ve babalara anlatmak kolay birşey değildir. Ayrıca, konu memleketimizde oldukça yeni olup, reddedilme, genel olarak, değişik anlamda ele alınır. Halbuki birçok gocuklar, aileleri tarafından reddedilme duygusu ile gerçekten mustariptirler. Bu reddetme nedir?»

Dr. Cahit Ardalı bir süre, sustu, dinleyici anne ve babalara belirli bir endişe ile baktı, sonra cesaretle devam etti:

«— Bazen aile, çocuğun aile içindeki tabii yerini, bu yeri kabul etmeyi reddeder. Bunu bilerek veya bilmiyerek yapar. Bunda annenin rolü birinci plândadır. Açık ve kapalı reddetiği durumları vardır.»

Olay, geride bıraktığımız hafta içinde, Ankara Kolejinin büyük konferans salonunda geçti. Ankara Koleji, çocuğun ruhi gelişmesine ön plânda önem vererek, ders yılı basından itibaren, rehberlik uzmanlığı ihdas etmiş ve çocukların meselelerini yalnız disiplin yönünden değil, ruh gelişmesi yönünden de ele almak gibi ileri bir adım atmıştı. Bunun için Ankara Özel idaresine ait olan Ankara Ruh Sağlığı Dispanseri ile işbirliği yapıyordu. Ruh Sağlığı Dispanseri uzmanları, bu işbirliği sonucu, Ankara Kolejinde filmli konferanslar serisi tertiplemişlerdi. İlk filmli konferans «Reddedilme duygusu» ismini taşıyordu. Dr. Cahit Ardalı, işte bu filmden önce yaptığı bir konuşma ile anne ve babalara «reddetme duygusu»nun nelerden ileri geldiğini, nasıl, meydana çıktığını, ne sonuçlar yarattığını anlatıyordu.

Konferansı konulu, ilginç bir dokümanter film izledi. Böylece konferansçı, yalnız kulağa değil, göze de hitabetmiş oldu. Konu gerçekten yeni bir konu idi. Pek çok anne ve babayı rahatsız etti ama, filmdeki çok müşfik annenin, hiç farkına varmadan, çocuğunu nasıl reddettiğini gören anneler, ister istemez, kendi ev hayatları ile bir benzerlik kurdular. Çocuk yetiştirmek gerçekten de güçtü.

Çocuk neden reddedilir?

Çocuğun açık veya kapalı şekilde reddedilmesinin çok değişik nedenleri vardır. Meselâ istenmiyen, zamansız bir gebelik, bir reddetme sebebidir. Kız beklerken oğlan doğmuş veya aile oğlan sahibi olmak isterken ye-

niden bir kız gocuğu dünyaya gelmiştir. Gebelikte annenin hayatı tehlikeye girmiştir. Doğan çocuk sakattır,

Tehlike Çanları

Eğitim sistemi, bugün bütün dünyada, alışılmış otorite ve korkutma usûllerini iflas ettirerek, değişmiştir. Bilime dayanan yeni araştırmalar artık, psikolojiye dayanan disiplinli bir hürriyet metodunu ortaya atmış bulunuyor. Bunun için çocuğun eğitimi daha anne karnında iken önem kazanmakta, ruhi gelişmesi, karnının, doyması ve vücudunun fiziki gelişmesi kadar, hattâ ondan fazla etkili sayılmaktadır. Bu yeni görüşün uygulanması eski mutlak otorite sisteminin uygulanmasından çok daha zordur. Çünkü çocuğun eğitimi aynı zamanda ananın, babanın, gevrenin eğitimi demektir. Ancak bu yeni görüşün, yeni eğitim anlayışının çocuğu tamamiyle hür ve kontrolsuz bıraktığı anlayışına kapılmak da yanlıştır. Bu konuda toplumumuzun, utandırıcı bir nemelâzımcılık, ilgisizlik içinde bulunduğunu söylemek gerçekten yerinde olacaktır.

Bugün gocuğu, disiplinli bir hürriyet içinde yetiştirmesini başarmış olan toplumlar, en önce, onun boş zamanlarını iyi bir şekilde değerlendirme prensibi üzerinde durmaktadırlar. Bununla beraber, üzerinde durulan en önemli birşey de, çocuğu toplumdaki kötü etkilerden korumaktır. Bunun için aile, okul, emniyet kuvvetleri sıkı bir işbirliği halindedirler ve bu konuda, kanunları ve talimatnameleri büyük bir titizlikle uygularlar.

Çok serbest bildiğimiz amerikan toplumunda çocuğun okula giriş - çıkış saatlerinin kontrolü beni büyük bir hayrete düşürmüştü. Çocuk okula gitmemişse, okul idaresi sabah yoklamasını yaptıktan en çok yarım saat sonra veliye telefon açar ve durumu bildirir. Çocuğun aileden habersiz dışarda kalması mümkün değildir. Genel olarak, çocuklar öğle tatillerinde dışarıya sıkamazlar ve okulda yemeklerini yedikten sonra uzak mesafelere, okulun emrindeki meşhur san otobüslerle nakledilirler. Böylece okul saatinde okula devam eden çocuklar mutlak bir emniyet içindedirler.

Birçok eyaletlerde, önsekiz yaşından küçük gocuk gece saat 10'dan sonra sokakta görülürse, polis derhal müdahale eder. Çocuklar katiyetle hiçbir yerden içki satınalamazlar ve aileleri yanlarında da olsa,hiçbir gazinoda onaltı yaşından önce bira dahi içemezler. Garson servis yapmaz ve aile bilgisizse onu ikaz eder. Filmlerde seyrettiğimiz vakalar polislik olmuş vakalar dır ve bunlar da az olmamakla beraber, genel hayatın içinde, sok küçük bir azınlık teşkil eder.

Halbuki bugün bizim çocuklarımız toplumun istenmiyen etkileri karşısında tamamiyle müdafaasızdırlar.Üstelik, kolaylıkla aldatılabilmeleri bu çocukları bir takım ticaret anaforcularının pençesine düşürmekte ve bunları korkunç tehlikelere mâruz bırakmaktadır. Meselâ Ankarada, okulların burnunun dibine kadar sokulan sözde «gençlik spor salonları» birer yuvadır. Buralarda kontrol yoktur. Onsekiz yaşından küçük çocuklar buralara rahatça girer, kumara alışır ve çeşitli arkadaşlıklar kurma imkânını bulurlar. En masum bir çocuğun masa futbolu oynamak amacı ile, okul saati dışında, bu kapıdan içeriye girmesi, onu aklın kabul edemiyeceği tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır. Burada sefahat partileri tertipleyen gençlere en kötü iptilâları aşılamak amacını güden şebekelerin adamları tetikte beklemektedirler. Hattâ bazı kahvelerde masa futbolu salonları kahvelerin içindedir. Ev ve okul dışında hiçbir meşgalesi olmıyan çocuklarımız kolaylıkla bu kahvelere dadanırlar, burada farkına varmadan edindikleri kötü arkadaşlıkların etidlerini kahve dışında da izlemek mümkündür. Masum bir dansetme merakının salgın halinde gençliğe musallat olduğu bir devirde «partiler», spor salonlarındaki arkadaşlıkları kız çocuklarına da sirayet ettirme istidadım göstermekte, kız-erkek, gençliği, büyük tehlikelerle karşı karşıya bırakmaktadır. İçkili lokantalarda da onsekiz yaşından küçük çocuklara rastlanmaktadır. Halbuki bizde de onsekiz yaşından küçük çocuklara içki verilmesi veya satılması i kanunen yasaktır.

Çocuklarımızın boş zamanlarını değerlendiremiyoruz. Onları kara çocuk edebiyatından, basının, sinemanın kötü etkilerinden koruyamıyoruz. Her türlü sefahat yuvasının asılmasına ve çocukları sömürmesine göz yumuyoruz. Kanunları çıkarsak da, uygulamıyoruz. Hiçbir toplum, maddi ve mânevi alanda korunmaya muhtaç çocuğuna karşı bu kadar ilgisiz değildir. Tehlike çanları çoktan çalmıştır. Hürriyete dayanan eğitim sistemini, kontrolsüzlük olarak kabul etmek yanlıştır.

Jale CANDAN

aileyi utandırmıştır. Aile mutlu değildir. Çocuk beklenmemiştir. Anne nörotiktir, yorgundur, işe yetişememektedir. Anne ile baba devamlı geçimsizlik içindedirler. Kendileri vaktiyle anne ve babaları tarafından istenmemiş çocuklardır, bunu kendi çocuklarına kolaylıkla hissettirirler. Çocuğun doğumu, anneyi, sevdiği meşgalelerden, sosyal bayattan alakoymuştur, anne ve baba sırf gebelik yüzünden evlenmişlerdir. Bazı cins! meselelere karşı çok menfi düşünceler vardır, gebelik kendilerine cinsî münasebeti hatırlattığı için çocuğu reddederler. Basen kız çocuğunu reddeden annenin kendi annesinden ve oğlan çocuğunu reddeden babanın da kendi babasından nefret ettiği anlaşılır. Sebepler değişiktir.

Çocuğun ilk münasebetleri anne ile olduğu içindir ki, annenin durumu, burada babanınkine nispeten , daha önemlidir. Bazı anne ve babalar açık--a çocuklarını reddederler, onu sevmediklerini söylerler. Bunların miktarı, kapalı şekilde çocuklarını reddedenlere nazaran çok azdır. Kapalı olacak çocuklarını reddedenler ise, bu filmde olduğu gibi, tam aksini yapar ve suçluluk duygusu sonucu çocuklarını fazla sever görünür, vesveseli olur, üzerine titrerler. Bazen de reddetme iki seklin ortasında, kısmen açıklama, kısmen gizleme şeklinde meydana gelir. Çocuğu açıkça reddedenler, onları şiddetle reddeder, hep yaptıkları fedakârlıktan, çektiklerinden bahsederler. Diğerleri bu hisleri duydukları için suçluluk duygusuna kapılır ve çocuklarının ölmesinden, kazaya kurban gitmesinden korkarlar.

Bu duygu nezaman başlar?

Reddedilme, özellikle küçük yaşlarda çocukları fena halde etkiler. Bu hal bazen doğar doğmaz, bazen çocuk daha büyüyünce, 8-9 aylık olunca, mesela herşeyl kırıp dökmeye başlayınca meydana çıkar. Bu haller, annenin huzursuzluğunu artırmıştır. Çocuğunu istemez olur. Anne bunu bazen sözle, bazen zımnen anlatır. Çocuğunu reddettiğini bazen kendisi de bilmez. Reddedilen çocuk, istedikleri yapılsa da, evde yeri olmadığını, gerçekten istenmediğini hisseder. O artık kendisini bir yük, lüzumsuz bir varlık olarak görmektedir. Kendi kendisine karşı güveni sarsılır.

Açıkça reddedilen çocuk mütecavizdir. Huysuz, yaramaz, egoist ve öfkeli olur. Suça kolaylıkla yönelir. Kapalı şekilde reddedilen çocuk ise zeki olduğu halde başarısız, utangaç, içe dönüktür. İleri yaşlara kadar yatağını ıslatır, çok yemek yer, şişman olur, hüzünlü olur, allerjiktir, cilt hastalıklarına müstaittir.

Filmli konferans, özellikle anneleri çok etkilemişti, içlerinden biri:

«— Eyvah, acaba çocuklarımı gerçekten sevmiyor muyum?» diye bir soru attı ortaya;

Ama Dr. Cahit Ardalı bu konuda hiç yumuşamıyordu: Çocuğu faydalı şekilde sevmek, gerçekten sevmek şarttı.

TİYATRO

Oyun: "Topuzalu"
Yazan : Hidayet Sayın.
Tiyatro : Devlet Tiyatrosu (Küçük Tiyatro).
Sahneye koyan : Ahmet Evintan.
Dekor-Kostüm : Hüseyin Mumcu.
Işık : Kenan Dinçman.

Konu : Köy realitelerimizi, köylerde yaşıyan insanlarımızı "gelenekleri ve görenekleri, içgüdüleri, iyilik ve kötülükleriyle" ramp ışığına çıkaran bir oyun. Bir "ilk oyun" için büyük başarı sayılması gereken bir sadelik, rahatlık içinde batıl inançların, softalığın boyunduruğundan köylümüzün kurtulacağı günün uzak olmadığını duyuruyor bize.

Oynıyanlar : Ahmet Evintan (Topuzlu), Nihal Türkmen (Halime, karısı,) Ejder Akışık (Osman, oğlu), Feyha Çelenk (Fadime, kısır sanılan gelini). Muammer Esi (Molla Veli), Gülcan As (Erbiş), Haldun Marlalı (Muhtar), Nur Bartu (Çakır, kahveci), Turgut Savaş (Mistan) v.s.

Beğendiğim : Hüseyin Mumcunun yerli rengi ve havayı veren güzel dekoru içinde, Ahmet Evintanın gerçekçi, canlı sahne düzeni; hele başrole, Topuzlu Dedeye, çok değişik Ve ifadeli bir kompozisyonla kazandırdığı zeki, sevimli ve tatlı kişilik. Evintanın Topuzlu Dedesi sanat hayatının -''Gergedan" danberi sıkışıp kaldığı çemberi kıran- en güzel başarısı olarak "kalacak"tır. Nihal Türkmenin, Feyha Çelenkin, Turgut Savaşın, Ejder Akışıkın, Muammer Esinin, Haldun Marlalının ve Fikret Tartanın, özenle, yaratıcı gayretlerle çizdikleri inandırıcı, ifadeli yüzler.

Beğenemediğim : Yazarın hemen her tablo sonunda zayıf kalan "final''leri; tecrübesizliği yüzünden -otuz. yıl önce Yakub Kadri Karaosmanoğlunun "Sağnak" piyesinde olduğu gibi, hiç istemediği halde, Topuzlu Dedeye imamın "yobazlığından" kurtarmak istediği köye ''evliyalık" İnancını aşılamak ister gibi bir davranış, seyirciye de böyle yanlış bir kanı vermiş olması. Gelinin "kısır"lığı konusunda yapmıya lüzum gördüğü açıklamayı hu konuda ihmal etmiş olması.

Ahmet Evintan "Topuzlu'' da
Yobaza karşı evliya!

Eskişehir

Şehir Tiyatrosu açılıyor

Eskişehirde, Vali ve Belediye Başkanı İhsan Tekinin yaptırmış olduğu 250 kişilik modern tiyatro binası, mahalli seçimlerden sonra Belediyeye devredilmiş, Başkanlığa seçilen Sabahattin Gündayın ilk olumla, çalışmalarından biri de, devraldığı bu güzel binayı, bir an önce faaliyete geçirmenin yollarını aramak olmuştur.

Bunun için Belediye Meclisinden 300 bin liralık bir ödenek sağlayan Başkan, Şehir Tiyatrosunun bir an önce çalışmaya başlıyablimesi için, Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü Cüneyt Gökçerden, gerekli bütün yardımları sağlamış, sonra, bütün mahalle muhtarlarını toplıyarak onlara, "Bu tiyatro bizim kafamız, elimiz, ayağımız olacak. Mahallelerinize döner dönmez, kimi görürseniz bu gerçeği anlatın" demiştir.

Öğrendiğimize göre Devlet Tiyatrosu Genel Müdürü, Eskişehir Tiyatrosunun derhal çalışmalara başlıyabilmesi için, önce binanın teknik, bilhassa ışık tesisatını tamamlatmış, Eskişehirden gelen 6-7 kişilik sanatçı ve teknisyen grupunu Devlet Tiyatrosu sahnelerinde ve atelyelerinde bir ay süre ile kısa bir staja tâbi tutmuş, Eskişehir Tiyatrosunun çalışmalarını düzenleyecek bir tüzük hazırlatmış ve ilk temsillerin hazırlıklarına başlamak üzere, Ankaradan, rejisör olarak Ergin Orbeyi, "misafir sanatçı olarak da Sema Aybars ile Özant Gürsoy ve Gönül Ergini Bskişehire göndermiştir. Bu arada Eskişehirde, yeni kaabiliyetlerl yetiştirmek üzere, Ergin Orbeyin idaresinde, bir Tiyatro Kursu açılmıştır. Bu kursa, daha şimdiden, 125 genç müracaat etmiştir. Bunlardan 9'u kızdır ve aralarında Amerika, Yale Üniversitesinde Tiyatro öğrenimi görmüş olan. Çiğdem adında bir genç kıs da bulunmaktadır.

Eskişehir Tiyatrosu şimdi, açılış günü oynanacak, iki oyunun provalarını yapmaktadır. Ergin Orbeyin sahneye koymakta olduğu bu oyunlardan biri Turgut Özakmanın "Bulvar" adlı yeni -ve müzikal- bir komedisidir. öbürü de Lorca'nın, Tahsin Saraç tarafından dilimize çevrilmiş olan, "Yerma"sıdır. Açılış günü, şeker bayramının ilk gününe rastlıyan, 16 Şubat olarak tesbit edilmiştir. O gün saat 18 de açılış töreni "Yerma" temsiliyle yapılacak, temsilden sonra Belediye Başkanı dâvetlilere bir akşam yemeği verecek, bunu saat 21.30 da Bulvar" komedisi takibedecektir.

KÖŞEDEN

Dert ve Deva

Vildan Aşir SAVAŞIR

Toplumun ve devletin, beden eğitimi ve spor işlerinde, İsadan binlerce sene öncesinden beri külfetli emek ve sorumluluk altına girmesi, sebepsiz değildir. Onun, yetişen kuşakların ruh ve beden yapısı üzerindeki yaşatıcı ve yükseltici tesirlerine inanmışlar ve bu gerçekten ağır yükü onun için taşımağa değer bulmuşlardır. Gerçi toplumun sosyal alandaki anlayış ve ilerilik derecesi, doğuştan gelme eğilimleri, hattâ siyasi emelleri bu değerli eğitim vasıtasının bir teşkilata bağlanmasında, onun belirli bir hedefe tevcih edilmesinde rol oynamıştır. Ancak, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, temeldeki prensipler daima aynı kalmış ve ifadesini, daha ahlâklı, daha güçlü, daha sıhhatli, daha iradeli, yurda ve topluma hizmet duygusunda daha sağlam ve güvenilir vatandaş yetiştirmede bulmuştur. Teri ve değeri ise onun vasıta olarak kullanılmasındaki inanca ve bu yoldaki başarıya bağlı kalmıştır. Nerede hedefini şaşırmış, vasıta olmaktan çıkıp gaye olma yoluna dökülmüşse veriminden, itibarından kaybetmiştir.

Türkiye 1900 yılı başlarından beri bir anlayışla, eğitici beden faaliyetlerinin tümü demeğe gelen spor işlerimizi bir düzene koyma, onu vatanın ve milletin yararına geliştirme çabası içindedir. Kulüpler kurulmuş, bu emel ile; okullara - teselli kabilinden de olsa - dersler konulmuş, bu emel ile; işlerin güdümünden ve geliştirilmesinden sorumlu teşkilâtlar kurulmuş ve nihayet yükün altına devlet girmiş, gene bu emel ile!

Altmış yıl az zaman değildir. Gönül açıklığı ve cesaretle bakıp, bugün ulaştığımız neticeyi geçen zamana ve emeklere ölçtüğümüzde hiç birimiz ferahlık duymuyor, "yakın komşularımıza bile ayak uyduramadık" diyor da, ne sebebin, ne de çaresinin üzerine tasamız kadar büyük bir samimiyetle eğitemiyoruz...

Sıra ile hizmete gireli Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, Türk Spor Kurumu ve iki ayrı anlayış içinde iki ayrı devrede faaliyette gördüğümüz Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü, kendilerine vücut veren tüzük veya kanunlarda hep ayni gayeyi belirterek yola çıkmıştır, çırpınmalara, millet kesesinden yapılan yardımlara rağmen hizmete lâyık olamamışlar, sonunda itibarı yitirip yıpranmışlardır.

T.İ.C.İ. nin idealist sorumluları hizmet aşkından ve bilgiden değilse bile, tecrübeden külliyen yoksundular. Kurma ve yayma yükünü, on küsur sene, yolun en sarp kesiminde taşımışlardır. T.S.K. onun mirasına dayanarak biraz daha olumlu ve yaygın bir çaba göstermiş, yürürlükteki kanunu getirmiş ve mesuliyeti bir devlet müessesesi olan Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne devretmiştir. .

Aslına bakarsanız bu üç "teşkilât" birbirinin aksıyan taraflarını düzelten bir tekâmülün ifadesi olmak lazımgelirdi. Ancak, gerçek o olmamış ve ortada parlayan ışıklara rağmen her üçü de tutumda birbirlerinin mirasısı olmada âdeta yarışmışlardır. Kanaatimizce bunun sebebi, hedefin ve asli vazifelerin unutulup işin kolay ve sorumlu kişilere ucuz, şöhret ve değersiz menfaatler sağlayan tarafına kaçılmış olmasıdır. Bu, basite çevrilince şu demektir: "Çeşitli spor kollarında müsabakaların uluslararası nizamlara ve usûllere uygun olarak yapılmasını temin, çıkan ihtilâfları hal popüler olanlarının yurt ölçüsünde birincilikleri tertip, kulüplerin emeği ile yetişen elemanlar arasından seçilen üstün kabiliyetleri paranın ve aklın yettiği nispette kamplara çekip, ne bilirsek o kadarını öğretip, temsili müsabakalara katılma ve talih yüze gülerse neticelerle övünme.»"

Sporun sevk ve idaresinden sorumlu bâr teşkilâtın bir vazifesinin de bu olduğunda şüphe yoktur. Ancak sporda günlük geçim demek olan müsabaka tertipçiliğinin berisinde ve ötesinde, çözüm çaresi bekleyen daha ehemmiyetli vazifeler vardır.

Her türlü saha ve tesisi, malzemeyi, zaman unsurunu kapsayan imkân ve vasıta, her bilim derecesinde öğretici yetiştirme, gençlerin toplu ve dağınık bulundukları yerlerde onlara ulaşma, sıhhi ve teknik, hattâ mali murakabe, boş zamanları değerlendirme, bunların tümüne ilim yolu ile ışık tutacak olan spor akademileri birer süre başı olarak zikredilebilir. Bunlar aslında birbirine bağlı Ve kompleksite arzeden dâvalardır.

Askerin, hekimin, pedagogun, sosyologun, mimarın, yazarın, gazetecinin, sporcunun, kulüpcünün katıldığı 1946 Şûrası bütün bunları incelemiş, benimsediği çalışmaları teşvik etmiş, beğenmediklerini yeni programlara bağlamıştı. Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsü, Teşkilât hesabına uzman yetiştirme, antrenör kursları, sağlık merkezleri ve ucu dünya birinciliklerine varan çalışmalar öyle başlamıştı. Sonradan bu hamleler durmuş ve işler gene müsabaka tertipçiliğine bağlanmıştır.

Yanlış teşhisten hareketle doğru devaya varıldığının misali görülmüş değildir. Bugün hastalık, bütün sebep ve ârâzı ile ortadadır. Vazife neşteri tutan ellerin yapacağı yalnız gözü rahatsız eden arpacığa değil, asıl yaranın kendisine uzanmaktır. Milletin değerli varlığı, bekasının teminatı olan kuşakların yetişmesi yolundaki hizmetlere katılacak her emek, sahibine şeref kazandıracaktır.

1963 YILININ DÜNYA YÜZÜNDEKİ BÜYÜK SEKS SKANDALI

Dr. WARD'IN HATIRALARI ve CHRİSTİN KEELER'İN HAYATI HİÇBİR YERDE NEŞREDİLMEMİŞ 30 ORİJİNAL FOTOĞRAF RENKLİ NEFİS BİR KAPAK İÇİNDE

KİTAP HALİNDE ÇIKTI

Bayilerinizden arayınız Fiatı: 3 Lira

(AKİS — 763)